

HINTALOVON

Gyermekjogi Alapítvány

**GYERMEKJOGI
JELENTÉS
2019**

TARTALOM

ELŐSZÓ	4	c) POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG-JOGOK	22
Módszertan	5		
Intézkedések és eredmények	6		
a) ÁLTALÁNOS VÉGREHAJTÁSI INTÉZKEDÉSEK	11	17. cikk: A megfelelő információkhoz való hozzáférés	22
A Bizottság korábbi javaslatai	11	d) GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK	24
Független ellenőrzés	13	19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga	24
A Gyermekjogi egyezmény terjesztése	15	A gyermekek védelme az erőszak minden formájával szemben	25
b) ÁTFOGÓ ALAPELVEK	16	Iskolai erőszak	27
2. cikk: A diszkrimináció tilalma	16	Különösen sérülékeny gyermekek védelme az erőszaktól	28
3. cikk: A gyermek legjobb érdeke	17		
12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása	18		
15. cikk: Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága			

e) CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOS- KODÁS	31	g) OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA	45
5., 9. és 11. cikkek: A család és a gyer- mek kapcsolata, a családjukon kívül nevelkedő gyerme- kek helyzete	31	28. és 29. cikkek: Oktatás, ezen belül szakképzés és tanácsadás	45
Örökbefogadás	34	31. cikk: Szabadidő, kultúra	48
f) FOGYATÉKOS- SÁG, ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT	35	h) EGYÉB KÜLÖN- LEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK	49
23. cikk: Fogyaté- kossággal élő gyermekek	35	22. cikk: A menedék- kérő gyermekek speciális védelme	49
A fogyatékossgal élő gyermekek szociális és gyermek- védelmi ellátása	36	37., 39. és 40. cikkek: A fiatalkorúak igaz- ság-szolgáltatási rendszere	51
24. cikk: Egészség és egészségügyi szolgáltatások	39	FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK VÉDELMÉRŐL FEGYVERES KONFLIKTU- SOKBAN	54
Anyatejes táplálás	41	FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK ELLENI SZEXU- ÁLIS VISSZA- ÉLÉSRŐL	56
A fiatalkorúak egészsége	42	Gyermek- kereskedelem	56
26. cikk: Szociális biztonság	43		

ELŐSZÓ

Eredeti terveink szerint ez az előszó a 30. születésnapját ünneplő Gyermekjogi egyezményről szólt volna, illetve arról, hogy hogyan értékeljük a közoktatás rendszerét érintő 2019-es változtatásokat és a családvédelmi program intézkedéseit. Az élet azonban közbeszólt.

A 2019. évről szóló jelentés vészterhes időben született. 2020 márciusában, a koronavírus miatti közegészségügyi vészhelyzet idején véglegesítették a szerzők az anyag szövegét. És így, miközben 2020-ban napról napra romlott a helyzet, a 2019-es adatok és információk egészen különleges fénytörésbe kerültek.

Milyen helyzetben van az egészségügy, aminek a járványhelyzettel kell megbirkóznia? 2019-ben a házi gyermekorvosok 40%-a volt nyugdíjaskorú (20%-uk 70 év feletti). A 2018-as 89 betöltetlen gyermekorvosi szolgálat száma 2019-ben 110-re nőtt, ami azt jelenti, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye és Budapest kivételével minden megyében stagnált vagy tovább növekedett a betöltetlen gyermekorvosi szolgálatok száma. Ennek eredményeképpen 2019-ben már 72.273 fő 18 éven aluli gyerek nem fért hozzá gyermekorvosi ellátáshoz.

De nemcsak „mennyiségi”, minőségi probléma is van: a 2019-ben több mint 5300 gyerek részvételével zajlott „Te hogy látod?” kutatás kérdőívét kitöltő gyerekek negyede (1293 fő) osztotta meg az orvosokkal, egészségüggyel kapcsolatos tapasztalatait, ahol főként a negatív élményeikről számoltak be. Minden 3. válasz az orvos viselkedését, minden 4. az orvos valamely mulasztását emelte ki – pl. gumikesztyű használatának mellőzését, valamilyen téves diagnózist stb.

Mennyire felkészült az állami egészségügy a gyerekek lelki és pszichés betegségeinek kezelésére? 2019-ben országsszerte 17 intézménnyel kevesebben volt elérhető járóbeteg-szakellátás keretében biztosított gyermek- és ifjúságpszichiátriai ellátás 2018-hoz képest, aminek következtében a heti szakorvosi

óraszám a 2018-as heti óraszám csupán 60%-a volt. A gyerekeknek fenntartott lelkeségély-vonalak arról számoltak be, hogy 2019-ben átlagosan naponta 3-4 öngyilkossági krízissel találkoztak.

Milyen állapotban van az oktatási rendszer? 2019 második felében 4543 üres pedagógus-álláshely volt a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint. Egy magyar pedagógus 2019-ben átlagosan heti 56 órát dolgozott az iskolában, amin felül még 18 órát töltött otthoni felkészüléssel és adminisztrációval. Ez az oktatási rendszer kapta feladatául 2020 márciusában a távoktatásra való átállást és a tanév végéig tartó jó minőségű tanítás biztosítását.

A koronavírus-járvány miatt távoktatásban tanuló, az idejüket otthon töltő gyerekek mennyire vannak biztonságban? A legfrissebb (2018-as) adatok szerint Magyarországon minden 10. gyerek veszélyeztetett a saját családjában. A gyermekvédelmi statisztika a megelőző évhez képest több, mintegy 173 ezer gyereket tartott nyilván veszélyeztetettként. A védelembe vett gyerekek száma is több ezerrel nőtt az előző évhez képest. Ezekért a gyerekekért fokozott felelősséget kell vállalnunk osztársadalmi szinten 2020-ban, a válság idején. És kellett (volna) a korábbi években is.

A kézirat lezárásakor még nem tudjuk, hogyan fog az ország megküzdeni a válsághelyzettel. De azt már láttuk, milyen elképesztő erőfeszítést tettek a tanárok és az iskolák a távoktatásra való átállásban, és látjuk a közösségi összefogásokat, a szolidaritás megnyilvánulását, a gyerekekért és idősekért vállalt felelősség jeleit. Ennek tudatában írtuk és véglegesítettük a jelentés szövegét – reménykedve abban, hogy ez a négy éve tartó vállalkozásunk arra, hogy nyomon kövessük a gyermekjogi szempontból fontos magyarországi történéseket, nemcsak a múlt egy darabjának lenyomata, hanem a jelen történéseinek jobb megértését is segíti.

MÓDSZERTAN

A 2019. év gyermekjogi szempontból legfontosabb történéseit összegző jelentés az előző évekhez hasonló módon, változatlan módszertannal készült. Az előkészítés során három területről gyűjtöttünk adatot és információt:

- 2019-ben elfogadott, illetve hatályba lépett jogszabályok, módosítások;
- 2019-ben publikált szakmai anyagok, statisztikai és információs források;
- 2019-ben megjelent tudósítások, hírek, médiamegjelenések.

A jelentés összeállításakor minden évben komoly kutatómunka folyik (valójában folyamatában, a tárgyév során végig gyűjtjük az információkat, adatokat, kutatásokat), és erre alapozzuk a jelentést, illetve a döntéseket, hogy az egyes gyermekjogi területeken mit látunk, mi volt a legfontosabb történéés, változás, kihívás.

A korábbi tapasztalatok alapján idén is készültünk arra, hogy a jogszabályi környezet folyamatos változását nem lesz könnyű lekövetni – ahogyan az is mindig komoly feladat, hogy a széles nyilvánosság elé nem kerülő kutatási anyagokat is megismerjük. A korábbi évekhez hasonlóan 2019 tekintetében is komoly problémát jelentett a statisztikai adatok, számok és az intézményrendszerekre vonatkozó információk, valamint a központi kimutatások nehezített hozzáférhetősége. **Évek óta nehéz adatokat kapni, a legfrissebb statisztikákhoz hozzáférni** – amivel kapcsolatban 2019-ben a ENSZ Gyermekjogi Bizottsága újfent hangsúlyozta (ahogy a korábbi jelentéstételekkor is), hogy javítani szükséges a gyermeki jogok érvényesülésére vonatkozó adatok gyűjtésén és az illetékes döntéshozók közötti adatáramlásán. A statisztikai adatokkal kapcsolatos helyzetre a Bizottság abból is következtethetett, hogy a 2019-ben benyújtott hivatalos **országjelentésben** hivatkozott adatok döntő többsége 2017-es volt. Ennél frissebb számokkal maga a kormányzati jelentés sem dolgozott.

A 2019. évi Gyermekjogi jelentést a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány szakmai csapata állította össze, de egyes részek megírásához más szervezeteknél dolgozó szakembereket közvetlenül is bevontunk. A jelentés első változatát az egyes cikkekhez kapcsolódóan kiterjedt szakmai tapasztalattal és tudással rendelkező szakemberek véleményezték és lektorálták.

A jelentés – idén utoljára – az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2014-ben Magyarország számára megfogalmazott Záró észrevételek struktúráját követi, a fejezetek betűjelei is ehhez igazodnak. Jövőre már a legfrissebb (2020-ban kiadott) Záró észrevételek rendszerét vesszük alapul.

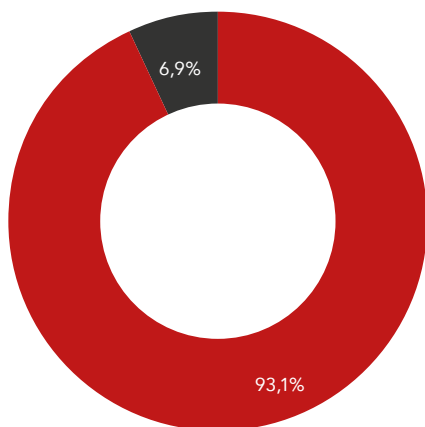
A korábban megjelent (2016., 2017. és 2018. évi) jelentések elérhetők a www.hintalovon.hu oldalon.

A 2019. évi anyaggal kapcsolatos észrevételeket az alábbi e-mail címre várjuk: info@hintalovon.hu.
Köszönjük!

INTÉZKEDÉSEK ÉS EREDMÉNYEK

A 2019-es év igen intenzív jogalkotási hullámot hozott magával. Kevésbé új normákat, inkább a meglévő jogszabályokat érintő változtatásokat láttunk nagy számban. Ebben az évben összesen **8586 jogszabály-módosítás** történt, amelyből közel **600** olyan volt, ami valamilyen módon **érintette a Magyarországon élő gyerekeket**.¹

2019-es év összes jogszabály-módosítása:
8586 db

- 7992 db – gyerekeket nem érintő jogszabály-módosítás
- 594 db – gyerekeket érintő jogszabály-módosítás

A 2019-ben újonnan alkotott joganyag gyermekjogi szempontból is erős befolyásoló tényezőt jelentett. Miközben igen fontos dokumentumok születtek (pl. a gyerekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása területén régóta várt változásokat előkészítő kormányhatározat²), megmaradt a médiabotrányokra reagáló ad hoc jogalkotás, és az ún. „salátatörvények” is. Ezek nagy száma a túlszabályozás és az egységes jogrendszer eróziójának veszélyét is tovább növelte.

A rendszerváltás óta egyre erősödő mértékben megfigyelhető a tendencia a gyermekjogi problémák kodifikáció (jogalkotás) útján történő „megoldására”. Ez a trend az elmúlt három évtizedben egyre mélyülő problémát okozott, mivel a gyerekek szempontjából meghatározó hazai jogszabályok közötti eligazodás még a szakemberek számára is jelentős kihívást jelent.

„A jog nem tudása nem mentesít” – ismerjük ezt az alapelvet, azonban ilyen mértékű jogalkotási dömping esetén (mint amit a 2019. év is mutat) joggal merül fel a kérdés, hogy elvárható-e a laikusoktól, akiknek gyakran a mindennapi életére közvetlenül is befolyással vannak a gyermekjogi szempontból releváns előírások, hogy ismerjék (és betartsák) azokat. Ez pedig azt jelenti, hogy **gyakran még az előrevivő, értékes és pozitív jogi döntések sem tudnak kellő hatékonysággal érvényesülni.**

A hatályba lépése óta az egyik leggyakrabban és legtöbbet módosított jogszabályba, a **Gyermekvédelmi törvénybe** (Gyvt.)³ 2019-ben bekerültek új foglalkoztatási tilalomra vonatkozó és jogviszony létesítését tiltó rendelkezések⁴ (egyes súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben). Ez a korábbi években a társadalom széles köre számára megbotránkozást keltő iskolai, gyermekotthoni bántalmazáselemek nyomán elindult jogszabályi változtatásokat vitte tovább.

A Gyvt. egyik kiemelt érdemi módosításával a jogalkotó törvényi szintre emelte, hogy a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok – az irányadó izlandi modell mintájára működő – ún. **Barnahus** (jelentése: gyermekház) szolgáltatást nyújthatnak. A modell célja a **szexuális abúzust elszenvedett gyerekek áldozatok megóvása,**

1. **Jogtár** – a Wolters Kluwer Hungary Kft. hatályos jogszabálygyűjteményének jogszabálykereső oldala

2. 1125/2019. (III. 13.) Korm. határozat

3. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

4. Gyvt. 10/A. § – Egyes szociális, gyermekvédelmi tárgyú, valamint egyéb kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi CXVII. törvény

védelve a bizonyítási és a büntetőeljárás során bekövetkező **többszöri kihallgatás retraumatizáló hatásától**, valamint a gyerek megóvása az eljárás során jelentkező egyéb, súlyosan traumatizáló tényezőktől.⁵ A Barnabus érdemi működését lehetővé tevő jogszabályi környezet (és jogalkalmazói gyakorlat) kialakításának ez csupán első lépése lehet – további változtatások szükségesek ahhoz, hogy ez a kezdeményezés a valódi célját ténylegesen el tudja érni.

A Gyvt. kapcsán említendő változás továbbá, hogy egyszerűsítették a **családi pótlék szüneteltetésének eljárását, emellett a kapcsolattartást érintően bővültek a gyermekjóléti központok egyes feladatai**, illetve felállították (a szakma részéről régóta kért) eseti gondnoki és gyámi nyilvántartási rendszert.⁶

A gyermekvédelmi rendszer egyes elemeinek pénzügyi helyzetéről és változásairól a **2019. évi költségvetési törvény**, továbbá a **2019-es központi költségvetésről szóló törvényjavaslat** fejezeti indoklásai szolgáltattak adatokkal. Érdemi változás a forrásrendszer szerkezete tekintetében nem történt, az egyes tételek vonatkozásában még szinte az összegek szintjén sem – az azonban jól látható, hogy a **többletforrások jelentős része a kormányzati családpolitikához kapcsolódik**.

A család- és gyermekjóléti szolgálatok és központok tekintetében egy fő – az ún. **szociális diagnózis felvételét végző esetmenedzser** – került be újként 2019-

ben a finanszírozottak létszámába.⁷ Ezen túlmenően 13,6%-os forrásbővülés valósult meg 2019-ben az egyes szociális és gyermekjóléti feladatokkal kapcsolatban, illetve 5,2%-kal növekedett a települési önkormányzatok által biztosított, a gyerekek átmeneti gondozásával kapcsolatos feladatok támogatási előirányzata.

Az **óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység támogatása a 2018-as bevezetést követően 2019-ben időarányosan emelkedett**.⁸ Ennek a támogatásnak az igénybevételére az a települési önkormányzat jogosult, amely az általa fenntartott család- és gyermekjóléti központ útján ellátja a szociális segítő tevékenységet.⁹ A szolgáltatásnyújtás szakmai szabályozásában történt pozitív változtatásként tekinthető, hogy a szociális segítő nem állhat foglalkoztatási jogviszonyban 2019-től a szolgáltatásnyújtás helye szerinti intézménnyel.¹⁰

2019. január 1-től az **árvaellátás** 2,7%-os növelése¹¹ mellett a minimálbér emelkedésének köszönhetően a gyermekgondozási, továbbá a mesterképzésben részt vevő, illetve diplomás **gyermekgondozási díj (gyed)** maximális összege is emelkedett, mely utóbbit a gyerekek 2 éves koráig is igénybe vehetik az érintettek. A szintén januártól bevezetett **gyermekek otthongondozási díjával (gyod)** mint újonnan előirányzott támogatási formával azon családok megsegítése volt a cél, akiknél a gyerekek gondozása, fejlesztése valamelyik szülő folyamatos otthoni jelenlétét igényli. Az összes otthoni gondozásra szorulóknak minimum 20%-a kiskorú.

5. Gyvt. 61. § (2) bekezdés

6. Gyvt. 68. § (3) bekezdés i) és j) pont; Gyvt. 84. § (2a) bekezdés

7. A szociális diagnózist készítő esetmenedzser feladata az igénylő személy és családja helyzetének, szükségleteinek megismerése, és ennek alapján „számára az elérhető szociális szolgáltatások, gyermekjóléti alapellátások, egészségügyi, munkaerőpiaci, karitatív és egyéb szolgáltatások feltérképezése és a rájuk vonatkozó információk évenkénti aktualizálása”. Forrás: A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 30. § (4) bekezdése

8. A 2018. évi költségvetési törvény (2017. évi C. törvény) az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység támogatására előirányzatként 1 milliárd 379,8 millió forint összeget határozott meg, a 2019. évi költségvetési törvény tervezete erre a célra 5 milliárd 519,5 millió forintot biztosít.

9. Magyarország 2019. évi központi költségvetéséről szóló 2018. évi L. törvény

10. A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NIM rendelet 25. § (4) bekezdése

11. A nyugellátások és egyes más ellátások 2019. január havi emeléséről szóló 240/2018. (XII. 12.) Korm. rendelet

Az új támogatási forma bevezetésében a Civil Kollégium Alapítvány támogatásával működő Lépünk, hogy Léphessenek Közhasznú Egyesület **otthonápolási kampánya** nyomán elindult társadalmi összefogásnak kiemelt szerepe volt. Az említett civil összefogás folytatásaként több csatlakozó szervezet közreműködésével, a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) vezetésével zajlott a **„Szabad napot minden családnak!”** elnevezésű kampány, ami 2019-ben jelentős közéleti és médiatámogatást is élvezett.

2019-ben a **tanodarendszert** is érintették jogszabályi változások. Az iskolarendszer mellett, főleg civilek által működtetett, az arra leginkább rászoruló hátrányos helyzetű gyerekek számára délutáni fejlesztéssel szolgáló tanodák 2019-ben új finanszírozási és engedélyezési keretbe kerültek át. Egy 2019-es módosítás eredményeként¹² az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) egy önálló új szakmai rendeletében szabályozta **a gyermekek esélynövelő szolgáltatásait** (Biztos Kezdet Gyerekház, Tanoda) érintő részletes előírásokat. Az új rendelkezések értelmében az erre a feladatra kijelölt Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság (TEF) szakértőként véleményezi a gyermekek esélynövelő szolgáltatásait nyújtó szervezetek szakmai prog-

ramját, és részt vesz azok hatósági ellenőrzésében is.¹³ **Kérdésként merülhet fel**, hogy ez a jogalkotói intézkedés mennyire teremt stabil működési feltételeket, illetve a TEF kijelölése lesz-e a megoldás egy olyan helyzetre, amely valójában a hazai iskolarendszer esélykiegénylítő funkciójának megvalósulását kívánna meg.

A fent bemutatott jogszabályváltozásokon túl 2019-ben a jogszabály-módosítások fő iránya és vezető témája elsősorban a közoktatás, illetve a gyereket nevelő családok és a gyereket vállalók pénzügyi támogatási rendszerének átalakítása volt.

A 2019-es év jogalkotásának meghatározó eleme volt a kormány **7 pontos családvédelmi akcióterv jogszabálycsomagja**,¹⁴ melyből **2 pontot** érintő rendelkezések végül csak 2020. január 1-től lépnek életbe.¹⁵ Az akcióterv keretében 2019-ben bevezették a **fiatal házások gyermekvállalási (babaváró) támogatását**, a családi otthonteremtési kedvezmény (**csok**) kedvezményes hitelfelvételi lehetőségét, a **nagycsaládosok jelzáloghitel-elengedését** és **autóvásárlási programját**, illetve a mindenki számára elérhető teljes **bölcsődei ellátás** megvalósítását helyezték kilátásba.¹⁶

12. A gyermekek esélynövelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 40/2018. (XII.4.) EMMI rendelet

13. A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 4. § (2b) bekezdése

14. A családvédelmi akcióterv jogszabálycsomagjának legfontosabb elemei: A babaváró támogatásról szóló 44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet; A nagycsaládosok személygépkocsi-szerzési támogatásáról szóló 45/2019. (III. 12.) Korm. rendelet; Az egyes otthonteremtési tárgyú kormányrendeletek módosításáról szóló 46/2019. (III. 12.) Korm. rendelettel módosított: Az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet, A használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthonteremtési kedvezményről szóló 17/2016. (II. 10.) Korm. rendelet, illetve A három- vagy többgyermekes családok lakáscélú jelzáloghitel-tartozásainak csökkentéséről szóló 337/2017. (XI. 14.) Korm. rendelet; A családvédelmi akcióterv részét képező kormányzati intézkedésekről szóló 110/2019. (III. 12.) Korm. határozat; A családvédelmi akcióterv bevezetéséhez szükséges törvénymódosításokról szóló 2019. évi XXXII. törvény által módosított: A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény; illetve a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény

15. Ezek a rendelkezések a nagyszülői gyed bevezetést, továbbá a legalább négy gyereket nevelő nők személyijövedelemadó-mentességét érintik.

16. Ez utóbbi esetben a kormány alapvető célkitűzése volt, hogy „minden érintett **ingyenesen vagy nagyon olcsón vehesse igénybe a bölcsődei ellátást**. E tekintetben a bölcsődei férőhelyek szűkösségéről és a bölcsődei ellátás nehézségeiről a **2017. és 2018. évi Gyermekjogi jelentés**ben részletesen is írtunk.

A Magyar Nemzet Bank (MNB) 2019 decemberi **Pénzügyi Stabilitási Jelentés**ében foglalt adatok szerint a babaváró támogatáshoz kapcsolódóan 2019 harmadik negyedében – tehát közvetlenül annak indulása után – 29 ezer szerződéskötés történt. Az állam a családok számára nyújtott támogatások igénybevételeinek megkönnyítésére az azokhoz kapcsolódó eljárásokat is egyszerűsítette.¹⁷ Ennek érdekében mintegy 201 jogszabály módosítására került sor.¹⁸

Mindeközben megfogalmazódtak az intézkedéscsoporttal szembeni szakmai kritikák is. Az aktuális család- és foglalkoztatáspolitikai kihívásokról szóló **szakmai diskurzusok** többsége azt járta körbe, hogy mennyire kirekesztő a program az alacsonyabb státuszú társadalmi csoportok számára, illetve lehet-e (és ha igen, milyen módon) jogi, illetve közpolitikai eszközökkel hatékonyan befolyásolni a demográfiai folyamatokat.

A 2019-es évet legerősebben meghatározó gyermekjogi kérdéskörök közül a **magyar közoktatási rendszer** masszív **átalakítását érintő jogszabály-módosítások** váltották ki talán a legnagyobb visszhangot. A Köznevelési törvény¹⁹ 2019. szeptember 1-vel hatály-

ba lépett rendelkezései²⁰ **megszüntették a tanulók számára a magántanulói jogviszony** lehetőségét, **helyébe az egyéni munkarend lépett**. Ezt az Oktatási Hivatal²¹ (nem pedig az iskolaigazgató, mint korábban a magántanulói jogviszonyt) kérelem alapján engedélyezi.²²

A Köznevelési törvény egy további módosított rendelkezése²³ szerint az **alternatív óvodák és iskolák** pedagógiai és nevelési programja, illetve az iskolák kerettanterve legalább 70%-ban meg kell hogy egyezzen a Nemzeti alaptantervben (NAT) és a kerettantervekben foglaltakkal. **Kritikusai szerint** a módosító jogszabály kiszolgáltatott helyzetbe hozza ezeket az intézményeket, és kétségbe vonja azok sajátos pedagógiai működésének elismertségét és elfogadottságát.

Jelentős mértékben változtak, és súlyos korlátozást szenvedtek a **véleményezési lehetőségei az oktatási intézményvezetői pályázatoknak** is.²⁴ A jövőben a fenntartónak nem kötelező a benyújtott vezetői pályázatokkal kapcsolatban a nevelőtestület és a partnerszervezetek (alkalmazotti közösség, óvodaszék, iskolaszék, diákönkormányzat, nemzetiségi ön-

17. A családok számára nyújtott támogatásokhoz és egyes élethelyzetekhez kapcsolódó eljárások egyszerűsítéséről szóló 1203/2019. (IV. 17.) Korm. határozat

18. A fővárosi és megyei kormányhivatalok működésének egyszerűsítésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 360/2019. (XII. 30.) Korm. rendelet mint módosító jogszabály-csomag 201 kormányrendeleti szintű jogszabályt módosít, ezek közül több érinti a szociális és gyermekjóléti ellátások igénybevitelének eljárást.

19. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

20. A közneveléssel összefüggő egyes törvények módosításáról és a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény hatályon kívül helyezéséről szóló 2019. évi LXX. törvény

21. Az egyes köznevelési tárgyú kormányrendeletek módosításáról szóló 196/2019. (VIII.1.) Korm. rendelet

22. A törvényalkotó eltérő módon szabályozta a köznevelési, illetve a szakképzési törvény hatálya alá tartozó intézményekben tanulók egyéni munkarendjének kérelmezési eljárásrendjét. Utóbbiaknak nem kell az Oktatási Hivatalhoz fordulniuk, igazgatójuk engedélyezheti az egyéni tanulmányi rendet. A közoktatási intézményekben, ha a kérelem indoka tanulói beilleszkedési, tanulási vagy magatartási nehézség (BTM) vagy sajátos nevelési igény (SNI), a pedagógiai szakszolgálat szakértői véleménye alapozhatja meg az Oktatási Hivatalnak az engedély megadását.

23. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 9. § (9a) bekezdése

24. A közneveléssel összefüggő egyes törvények módosításáról és a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény hatályon kívül helyezéséről szóló 2019. évi LXX. törvény 33. § (1) bekezdés e)–g) pontok

kormányzat stb.) megkérdése. A módosítás ellen civilek és szakemberek **tiltakoztak**, a köznevelésért felelős **államtitkár azonban kijelentette**, hogy a módosítás célja egy átlátható rendszer kialakítása volt.

A 2019. év jogalkotással megvalósult további újdonsága, hogy **a gyerek már nem az 5., hanem a 4. élet-
évének betöltéséig mentesíthető** csupán **az óvodába járás alól**.²⁵ A jogszabály szövegéből a gyerek képességeinek kibontakoztatását mint mentesítési indokot kivette a jogalkotó. Az új szabályozás érintette a gyerekek **tankötelezettségi korhatárát** is, mely szerint egy gyerek abban az évben válik tanköteles-

sé, amely év augusztus 31-ig a 6. életévét betölti. Az alapvető jogok biztosa azonban az iskolaérettségre vonatkozó új eljárásrendnek az **elhalasztását kérte** tekintettel arra, hogy ebben a családok életére jelentősen kiható kérdésben az új szabály alkalmazása a jogbiztonság követelményével és a gyerek jogaival összefüggő visszasság, jogsérelem bekövetkezését valószínűsítheti. „Ráadásul a kötelező tankötelezettségi minimumkorhatár (6. év) eléréséig a gyereket fokozatosan, de különösen az óvoda utolsó évében az iskolai nevelés-oktatásra kell felkészíteni.”²⁶

25. A közneveléssel összefüggő egyes törvények módosításáról és a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény hatályon kívül helyezéséről szóló 2019. évi LXX. törvény 7. § (1) bekezdés

26. Az óvodába járással és tankötelezettséggel kapcsolatos egyes köznevelési tárgyú kormányrendeletek módosításáról szóló 275/2019. (XI. 21.) Korm. rendelet

ÁLTALÁNOS VÉGREHAJTÁSI INTÉZKEDÉSEK

A Bizottság korábbi javaslatai

Magyarországnak rendszeresen jelentést kell készítenie arról, hogy mit tett a hatályos nemzetközi egyezmények végrehajtásáért. **Az ENSZ Gyermekjogi egyezményének felülvizsgálata 2019-ben volt esedékes**, ezért a kormány, a civil szervezetek és gyerekek is benyújtottak egy jelentést az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága számára a gyermekjogok és a Bizottság korábbi javaslatainak érvényesüléséről. A **kormány jelentésében** beszámolt az elmúlt 5 év jogszabályi változásairól, intézkedéseiről és a megvalósuló programokról, és

statisztikákat közölt a gyermekvédelmi, köznevelési, igazságszolgáltatási és további vonatkozó területekről. A kormányjelentés a Bizottság számos kérdését **megválaszolatlanul hagyta**, többek között a gyerekek egészségügyi ellátására, a gyermekbántalmazás elkövetőinek felelősségre vonására vagy az áldozatsegítésre vonatkozó adatokat, ami jól tükrözi, hogy mennyire hiányzik az utánkövetés (vagy annak átláthatósága) és egy átfogó stratégiára építő, bizonyítékon alapuló munka.

„Magyarország idén nyújtotta be hatodik jelentését az ENSZ Gyermekjogi Bizottságához, először az egyszerűsített jelentéstételi eljárásban, amelyhez a Gyermekjogi Civil Koalíció készített alternatív jelentést. A Koalíció életre hívásának egyik fő célja az volt 2015-ben, hogy előmozdítsa a párbeszédet és az aktív együttműködést a gyermekek védelmével és a gyermekjogok érvényesítésével foglalkozó civil szervezetek és szakértők között, valamint hogy elősegítse az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által Magyarország számára megfogalmazott ajánlások végrehajtását és az ENSZ Emberi Jogi Bizottságai számára küldendő további jelentések előkészületeit.”

Forrás

A Gyermekjogi Civil Koalíció nevében 18 szakmai szervezet és további szakértők készítettek **alternatív jelentést** a 2014–2019 közötti időszak gyermekjogi eseményeiről, amelynek később bővített, magyar nyelvű változatát is kiadták. Idén elsőként a gyerekek vélemé-

nyét is megismerte a Bizottság. A „**Te hogy látod?**”²⁷ néven indult kutatás során közel 5300 gyerek mondta el a véleményét, és elsőként vett részt gyerek a 2019 őszi szóbeli meghallgatáson Genfben.²⁸

A „Te hogy látod?” kutatás alapján gyermekjelentés készült az ENSZ számára.

Kép forrása:
Hintalovon
Gyermekjogi
Alapítvány

2019-ben zajlott az ENSZ **Faji Diszkrimináció Felszámolásával Foglalkozó Bizottság** számára történő jelentéstétel is, ami **Záró észrevételei**ben intézkedéseket sürgetett **a roma gyerekek oktatásának és a tranzitónában tartózkodó gyerekek támogatásának terén.**

2019-ben nem született átfogó szakpolitikai akcióterv, gyermekjogi vagy gyermekvédelmi stratégia. **Sajtó-hírek** szerint 2020-ban várható egy átfogó gyermekvédelmi kormányzati program.

27. 2018. novemberétől 2019. márciusig közel 5300 gyerek mondta el a véleményét arról, milyen Magyarországon felnőni. Szerették volna, hogy az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága az ő oldalukat is megismerje, amikor a gyerekek hazai helyzetét vizsgálja. A gyerekek 7 témában osztották meg a tapasztalataikat egy online kérdőívben és fókuszcsoporthoz beszélgetések alkalmával. A jelentés mindvégig a gyerekek véleményére és érzéseire fókuszált, amelyek ugyan nem azonosak a jogaik érvényesülésével, de ugyanolyan fontosak annak megítéléséhez.

28. A Bizottság 2020 februárjában tette közzé **Záró észrevételeit**.

FÜGGETLEN ELLENŐRZÉS

2019-ben a gyermekjogok érvényesülésének független ellenőrzésének két komoly védőbástyája maradt. Az egyik az **Alapvető Jogok Biztosának Hivatala** (AJBH), a másik pedig a **bíróságok**.

A gyermeki jogok ombudsmani védelme körében 2019-ben az alábbi területeken született **jelentés**: a kapcsolattartások területén a gyerek átadásával kapcsolatos végrehajtási eljárás problémái, a gyermekotthonok intézményi működésének vizsgálata, a Zalaegerszegi Gyermekotthon működésének utóvizsgálata, a budapesti Esze Tamás Gyermekotthon működése, a gyerekek jogainak védelme az egészségügy területén, a fővárosi koraszülött intenzív osztályok működése, a gyerekek ellátásának vizsgálata, a szülés után az édesanya és az újszülött gyerek együttes elhelyezésének biztosítása, az óvodai és iskolai lelki bántalmazások, megalázás érdemi kivizsgálásának elmaradása, a sajátos nevelési igényű gyerekek beiskolázása kapcsán az iskola, a tanterület és a szakértői bizottság eljárása.

Mindezekon túlmenően a biztoshoz fordulók gyermekjogi panaszbeadványai érintették a gyámhatósági eljárások elhúzódsának problémáját, a kapcsolattartással összefüggő, valamint az örökbefogadási, védelembe vételi, illetve nevelésbe vételi eljárásokat sérelmező ügyeket. 2019-ben az AJBH-hoz jelentősebb számban érkeztek a gyerekek otthongondozási díjával kapcsolatos panaszbeadványok is.

A bírósági jogvédelem körében 2019-ben kiemelkedett egy, a **roma gyerekek iskolai szegregációjával kapcsolatos döntés**. A Fővárosi Ítéltábla összesen 28 általános iskola esetében állapította meg, hogy ott a roma gyerekeket jogellenesen elkülönítették, és kötelezte a mai napig szegregáltan működő iskolák deszeregálására az EMMI-t, amely a bíróság szerint felelős ezért a hosszú idő óta fennálló jogsértő helyzetért.²⁹

„A minisztérium mulasztását a bíróság az érintett gyermekek közvetett hátrányos megkülönböztetésének minősítette, mert ennek következtében gyermekek családjuk rossz anyagi körülményei miatt másoknál kedvezőtlenebb bánásmódban részesültek.”

Forrás

2019 júniusában a Fővárosi Törvényszék elsőfokú ítéletet hirdetett abban a közérdekű polgári perben, amelyet az Európai Roma Jogok Alapítványa kezdeményezett az EMMI ellen. A Fővárosi Törvényszék ítéletében megállapította, hogy **az EMMI elmulasztott szakmai-módszertani segítséget nyújtani az ágazati irányítása alatt álló gyermekvédelmi szervezetnek**, és ellenőrzési kötelezettségének sem tett eleget. Ezen mulasztásával fenntartotta az ágazati irányítása alatt álló Nógrád megyei gyermekvédelmi szervek azon jogellenes gyakorlatát, amely nem zárja ki, hogy gye-

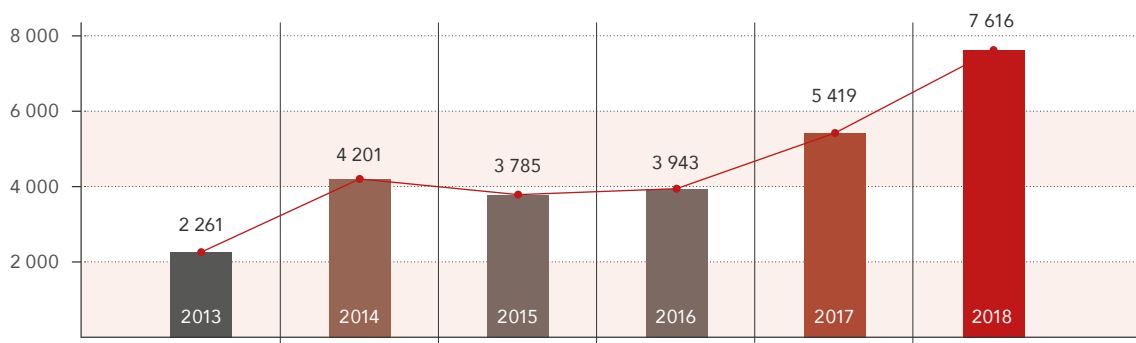
rekek családból történő kiemelésére kizárólag anyagi okból kerüljön sor. A bíróság a jogsértés megállapításán túlmenően kötelezte a minisztériumot arra, hogy ó hónapon belül bocsásson ki a gyerekek anyagi okból fennálló veszélyeztetettsége felismerésének, megállapításának és az anyagi okon alapuló veszélyeztettség megszüntetését célzó intézkedések egységes elveire vonatkozó módszertani útmutatót, valamint utasítsa ennek alkalmazására az ágazati irányítása alatt álló államigazgatási szerveket.

29. Fővárosi Ítéltábla, 2.Pf.21.145/2018/6I, 2019. február 14.

A gyermekjogok védelmét a családjukon kívül, állami gondoskodásban élő gyerekek esetén az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSZ) keretében működő **gyermekjogi képviselők** látják el. A 2019-ben nyilvános-

ságra hozott adatok szerint az esetszámuk nő, miközben továbbra is nagyon kevesen vannak. A több mint 20 ezer érintett gyerekre 23 szakember jut.

| Gyermekjogi képviselők esetszámának alakulása³⁰

A gyermekjogi képviselők munkájának megerősítése azért is kiemelkedően fontos lenne, mert a jelentés elkészítéséhez közérdekű adatigénylés keretében az EMMI-től kikért adatok szerint a szakellátásban élő gyerekek bántalmazási ügyeiben mintegy 7 hónap leforgása alatt 250 jelzést tettek a 2018 júliusában életbe lépett EMMI jelzési protokollnak megfelelően. (Ez azt jelenti, hogy az ország valamely pontján minden nap legalább egy szakellátásban élő gyermekbántalmazás áldozatává válik).

Magyarország jelenleg még nem részese a Gyermekjogi egyezmény panasztételi eljárásokról szóló 3. kiegészítő jegyzőkönyvének,³¹ de 2019-ben az EMMI család- és ifjúságügyért felelős államtitkára jelezte, hogy **megkezdték a kiegészítő jegyzőkönyvhöz való csatlakozás előkészítését.**

30. Forrás: Előadás az Integrált Jogvédelmi Szolgálatról az IM Emberi Jogi Munkacsoport ülésén, 2019. december 11.

31. A Gyermekjogi egyezmény kiegészítő jegyzőkönyve 2014-ben hozta létre a panasztételi eljárások mechanizmusát. Ez lehetővé teszi, hogy a gyerekek vagy képviselőik a Gyermekjogi Bizottsághoz fordulhassanak panasszal, ha a részes állam megsérti a gyerekek jogait.

A GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY TERJESZTÉSE

2019-ben ünnepeltük az ENSZ Gyermekjogi egyezményének 30. születésnapját. Ennek apropóján a Szegedi Tudományegyetem és az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara is tudományos konferenciát szer-

vezett, nagyszabású **gyermekjogi rendezvényt** tartott az UNICEF Budapesten, az ombudsman pedig **ünnepi kötetet** jelentetett meg. És megjelent egy új, **gyermekbarát változata az egyezménynek**.

„A jogok segítenek abban, hogy biztonságban és boldogan élhess. A jogaidat törvények védik és fontos tudnod, hogy minden olyan alapvető emberi jog megillet, ami minden embert születésénél fogva. Ha jogaid vannak, az azt jelenti, hogy vannak dolgok, amiket megtehetsz és másoknak meg kötelessége dolgokat megtenni annak érdekében, hogy te boldogan, egészségesen és biztonságban élj. Persze neked is kötelességed másoknak a jogait tiszteletben tartani. Ha ismered a jogaidat és megtanulsz velük élni, akkor többet fogsz tudni az együttműködésről, mások tiszteletben tartásáról, saját igényeid, szükségleteid, érzéseid megfelelő kifejezésre juttatásáról is.”

Forrás

2019 októberében került sor egy nagyszabású **gyermekjogi konferenciára Pannonhalmán** egyházi és világi meghívottakkal, a gyerekek védelme érdekében érzett közös felelősséget hangsúlyozva.

Országosan és helyi szinten is zajlottak 2019-ben olyan események, programok, amelyek erősítették a Gyermekjogi egyezmény ismertségét. A **„Gyermekhang” kampány**, az Amnesty International iskolai **emberi jogi oktatási programja**, valamint a **„Sokszínűség Hete”** kezdeményezés azt mutatta, hogy 2019-ben

egyre több civil szervezet és program vesz részt a gyermekjogok magyarországi ismertségének növelésében.

Ezért is különösen fájó, hogy a gyermekjogokhoz kapcsolódóan híján vagyunk az országos, központi költségvetésből támogatott ismeretátadó és érzékenységnövelő projekteknek, kampányoknak. Magyarországot mint az ENSZ-egyezmény részes államát ezen a területen kötelezettségek terhelik, amelyeknek jelenleg nem tesz eleget.

ÁTFOGÓ ALAPELVEK

2. cikk: A diszkrimináció tilalma

„Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Komoly problémának tekinthető, hogy a gyerekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés területén 2019-ben is – a korábbi évek jelentéseihez hasonlóan – a roma származású, a szegénységgel és deprivációval érintett, a tartósan beteg és fogyatékossgal élő, a tanulási nehézséggel küzdő, az állami gondoskodásban nevelkedő, valamint az LMBTQ+ gyerekek helyzete érdemel külön kiemelés. Az a tény, hogy nincs pozitív elmozdulás ezen a területen, és nem tapasztalni átfogó jogalkotói, szakpolitikai erőfeszítést, önmagában súlyos gyermekjogi sérelmet jelent, hiszen tartósan veszélyezteti az érintett gyerekeknek azon jogát, hogy készségeiket, képességeiket a legteljesebb módon kibontakoztathassák.

A diszkriminációs ügyekkel foglalkozó **Egyenlő Bánásmód Hatóság** (EBH) 2019-es esetei között a felsorolt témák szinte mindegyikét megtaláljuk. **Elmarasztaltak** egy budapesti fürdőt, mert azonos nemű párokkal és gyerekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetést alkalmaztak; az ombudsmanhoz hasonlóan megállapították, hogy a tartósan beteg gyerekeknek **sérül az oktatáshoz való jog**a; és számos esetben megállapították a sajátos nevelési igényű és a fogyatékossgal élő gyerekekkel szembeni diszkriminációt.³²

32. <https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh1252019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh1222019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh3912019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh2012019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh392019>

„A kérelmező álláspontja szerint a fürdő gyakorlata az azonos nemű párok és gyermekeik alkotta családokat (személyeket) kizárja a kedvezményes családi jegy igénybevételére jogosult családok közül. Ezzel a gyakorlattal a fürdő megsérti az egyenlő bánásmód követelményét, amikor az összehasonlítható helyzetben levő, védett tulajdonsággal (szexuális irányultság) rendelkező és nem rendelkező személyek számára eltérő díjazású szolgáltatást nyújt.”

Forrás

A fogyatékossgal élő gyerekek mellett a legnagyobb számban (4 esetben) olyan ügyben hozott döntést az

EBH, ahol a várandós anyával szemben alkalmazott a munkaadó hátrányos megkülönböztetést.³³

3. cikk: A gyermek legjobb érdeke

„A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyermek legfőbb érdeke a legfontosabb gyermekjogi alapelv, mégis évek óta komoly nehézséget okoz a 3. cikk szerinti releváns döntések, jogalkotói lépések és jogalkalmazói gyakorlat bemutatása a jelentésben. Ennek alapvető oka, hogy nincs meg az a szemlélet, ami ennek a cikknek az érvényesülését lehetővé tenné. A korábbi jelentésekben kitértünk már arra, hogy milyen károkat okoz az, hogy nincs megfelelő magyar fordítása az eredeti „best interest of the child” megfogalmazásnak.³⁴ 2019-ben pedig minden korábbi évhez képest fájdalmasabban szembesültünk azzal, hogy a gyerekek legfőbb érdeke önállóan nem értelmez-

hető Magyarországon. A Gyermekjogi Bizottsághoz benyújtott **országjelentés**ben csak más alapjogokra való hivatkozás részeként (gyerekek fogva tartása, családból való kiemelés, gyerekáldozatok helyzete stb.) jelent meg. Önállóan viszont semmilyen formában.

Ennek egyenes következménye, hogy mind a mai napig nehézségbe ütközik a gyermekjogi (a gyerekek érdekeiben, szükségleteiben, igényeiben gondolkozó) szemlélet, gondolkozásmód, „világnézet” széles körű elterjesztése a bírósági tárgyalóteremtől az oktatáson át a családok mindennapjaiig.

33. <https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh1822019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh4332019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh92019>
<https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/jogeset/ebh2182019>

34. Az egyezményt kihirdető törvényben „mindenképp felett álló érdek”-ként szerepel, miközben a jogalkalmazók sok esetben „legfőbb érdek”-ként vagy „legjobb érdek”-ként hivatkoznak rá.

12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása

15. cikk: Az egyesülés és békés gyülekezés szabadsága³⁵

*„Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

2019-ben a gyerekek a döntéshozók előtt és az utcán is kiálltak a számukra legfontosabb ügyek mellett. A **„Te hogy látod?”** nevű kutatás során közel 5300 gyerek mondta el a véleményét arról, hogy milyen ma Magyarországon gyerekek lenni. A kutatás alapján készült, az ENSZ-nek elküldött jelentés szerint **a minőségi oktatás a legfontosabb a gyerekeknek**, illetve az, hogy több lehetőséget kapjanak az ország jövőjével kapcsolatos döntések befolyásolására. Míg a családban általában figyelnek a véleményükre (80% nyilatkozta ezt), az országos vagy helyi ügyekben csak a gyerekek negyede érzi úgy, hogy számít a véleménye. Az iskolák többségében pedig hiába működik diákönkormányzat, a gyerekek fele azt tapasztalja, hogy nem számít a vé-

leménye. A kutatás kimutatta, hogy a gyerekek részvétele, meghallgatása összefügg a biztonságérzetükkel és azzal is, hogy mennyire érzik azt, hogy elfogadják őket. A kampányban nemcsak válaszadóként vettek részt gyerekek, hanem kutatóként, tanácsadóként, aktivistaként és képviselőként is. A Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány Gyermekjogi Követői bemutatták az eredményeket többek között az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága és az EMMI munkatársai előtt. Ennek is köszönhető, hogy a kormány hivatalos egyeztető fóruma, a **Gyermekek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoport** 2019 decemberében **megszavazta**, hogy az ülésein ezentúl **két gyerek is részt vegyen**.

35. A 15. cikknek a „Polgári és politikai jogok” című fejezetben lenne a helye, de mivel 2018-ban a gyerekek a véleménynyilvánításhoz való jogukat döntően tüntetések és mozgalmak keretében tudták gyakorolni, ezért átemeltük ebbe a részbe.

A 2019. aug. 31-i diáksztrájk követelései:

- A tanároknak legyen beleszólásuk az igazgatóválasztásba
- Az éves költségvetésben legalább kétszer ennyi jusson az oktatásba
- A törvény előkészítésébe vonják be a szakmai szervezeteket, legyen rendes vita a változtatásokról
- Legyen szabad tankönyvválasztás
- Csökkentsék a tanárok túlterheltségét, az óraszámokat, túl sok a felesleges adminisztráció
- Adjanak versenyképes fizetést az összes pedagógusnak, az iskolatitkároknak és az iskolákban dolgozóknak

Forrás

2019-ben már 4. éve **vonultak utcára** a diákok azért, hogy egy kiszámítható, minőségi és a szabadidejüket tiszteletben tartó oktatási rendszerben tanulhassanak. Bár a tüntetések központi kérdése megmaradt – egy progresszív oktatási rendszer kialakítása, ami a gyerekek szükségleteire, készségekre és képességekre épül –, ahogy megjelentek az új reformokról szóló hírek, úgy változtak a tüntetések fókuszai, hívószavai is. Április végén a tüntető diákok arra kérték a kormányt, hogy **halasszák el a felsőoktatási felvételi szigorítását** mindaddig, amíg nem biztosított az ország minden iskolájában a minőségi nyelvoktatás. Augusztus végén a Köznevelési törvény júliusi módosítása kapcsán szerveztek **újabb tüntetést**, szeptemberben pedig országos

iskolabojkottot tartottak, miközben a távol maradó diákok számára szervezett **rendhagyó órák**kal szereték volna bizonyítani, hogy tanulni akarnak, nem lógni.

2019-ben az **éghajlatváltozás** miatti aggodalom világszerte megmozgatta a diákokat. Ez a magyarországi gyerekek **második legnagyobb aggodalma** a jövőt illetően, ami elsősorban a gimnazisták körében jelentős. A Fridays for Future Hungary országsszerte 85 klímátüntetést tartott számon, ahol – a Társadalomtudományi Kutatóközpont **tüntetéskutatása** alapján – a résztvevők harmada 15–19 év közötti volt. Az oktatási intézmények eltérően reagáltak a kezdeményezésre, de tolerálták a diákok részvételi szándékát.

2019-ben a magyarországi klímátüntetések résztvevőinek harmada 15–19 év közötti volt.

Kép forrása

A tüntetések magas száma egyrészt a gyerekek hangjának globális erősödését jelzi, de azt is tanúsítja, hogy **hiányoznak az olyan fórumok, ahol a gyerekek strukturált módon kifejezhetik a véleményüket**, és érdemben befolyásolhatják az őket érintő döntéseket. Ezt segítheti az a **diákönkormányzatok megerősítését** célzó hosszú távú képzési rendszer, amelyet a Nemzeti Ifjúsági Tanács (NIT) dolgozott ki az EMMI támogatása mellett. A **stratégiai megállapodás**sal a kormány elköteleződött amellett, hogy az ifjúsági szervezetek ernyőszervezetén keresztül megkérdezi a fiatalok véleményét, és tájékoztatja őket a kormány őket érintő döntéseiről.³⁶ Itt is kiemelendő az a korábban már hivatkozott Köznevelési törvény-módosítás, ami a diákok részvételi jogát korlátozta (a tantestület és más szereplők mellett), és elvette a diákönkormányzatok véleményezési jogát is az iskolaigazgatók kinevezésében.

Míg 2019-re a tüntetés szinte megszokott formája lett a gyerekek érdekérvényesítésének, a „Te hogy látod?” kutatás adatai szerint a gyerekek jelentős része (17%) **nem tartja azt eredményesnek**, vagy egyszerűen tartanak a következményeitől (9%). Szöveges válaszaikban többen osztottak meg olyan történeteket, ahol a szülők, tanárok vagy az iskola nem nézte jó szemmel a részvételüket, vagy indirekt módon visszatartotta őket a részvételtől, míg megkeresésünkre a klímátüntetések szervezői több jó gyakorlatról is beszámoltak, ahol az is-

kolák segítették a gyerek felelős részvételét és tájékoztatását. A TASZ jogsegélyszolgálatára több, gyerekeket érintő rendőrségi túllépés ügyében is eljárt, azonban **a biztonságos részvétel gátját elsősorban a véleménynyilvánítás és a politikai állásfoglalás összemosódása jelentette.**

A gyerekek tisztelete ott kezdődik, hogy komolyan vesszük őket. Ennek része egy olyan politikai kultúra kialakítása is, ami nem használja fel a gyerekeket díszletként vagy eszközként. Az európai parlamenti és az önkormányzati választások előtti kampányidőszakban azonban idén is rendszeresen szerepeltek gyerekek politikusközösségi oldalain, kampányvideóiban, hirdeteiben. Az alapvető jogok biztosa és helyettesei közös közleményt adtak ki, melyben felhívták a politikusok figyelmét arra, hogy **„tartózkodjanak a gyermekek szerepeltetésétől** rendezvényeiken, a velük és róluk készült képek kampánycélú felhasználásától, illetve az iskolák és óvodák népszerűség-növelő szándékú látogatásától”. A téma iránti fokozódó figyelem várhatóan változtatni fog hosszú távon a szülők, intézmények érzékenységén, de a jogvédő szervezetek véleménye szerint elsősorban a politikai szervezetek elköteleződésére és **önszabályozó folyamatainak kidolgozására lenne szükség**, hogy megelőzhetőek és számonkérhetőek legyenek a jogsértések.

36. A fiatalok és a döntéshozók közötti gördülékenyebb kommunikációt kívánta támogatni, hogy a fiatalokért felelős helyettes államtitkári pozíciót egy korosztálybeli kapta. A döntés komoly médiavisszhangot váltott ki, és politikai, közéleti **vitát** generált.

2019-ben is rendszeresen szerepeltek gyerekek politikusok közösségi oldalain, kampányvideóiban, hirdetéseiben.

Kép forrása

A gyerekek részvételi joga szempontjából fontos kutatás készült az **iskolai közösségi szolgálatok minőségéről**. 2012 óta a középiskolásoknak 50 óra önkéntességet kell végezniük az érettségihez, azonban a kutatás tapasztalatai alapján a feladatot ugyan teljesítik a diá-

kok, az önkéntesség valódi élménye, a felkészítés és a feldolgozás többnyire elmarad, és 3-ból 2 esetben a gyerekek nem kapnak visszajelzést. A gyerekek minőségi, jelentőségteljes részvétele érdekében a kutatók a rendszer megváltoztatását szorgalmazták.

POLGÁRI JOGOK ÉS SZABADSÁG- JOGOK

17. cikk: A megfelelő információkhoz való hozzáférés

*„Az Egyezményben részes államok (...) gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

Az ENSZ felé benyújtott **gyermekjelentés** szerint a gyerekek 84%-a fontosnak tartja, hogy képben legyen a legfrissebb információkkal, hírekkel, de jelentős részük arról is beszámolt, hogy sok mindent nem értenek, vagy nem tudják, hol tájékozódjanak (45%). A gyerekeknek jogunk van ahhoz, hogy érthető és hiteles információkhoz jussanak, amihez a post-truth (igazságon túli) korszakban hozzátartozik, hogy képesek legyenek az álhírek kiszűrésére. Egy tanárok és 16–24 éves fiatalok között végzett kutatás szerint az álhíreket mindkét csoport jelentős **problé-**

mának és veszélynek tartja. A diákok jártasnak érzik magukat a digitális világban, azonban az álhírek azonosításában az önbizalmuk túlzó. Szeretnének többet beszélgetni erről, ezt azonban a tanárok leterheltsége mellett az is akadályozza, hogy a pedagógusok, intézményvezetők nincsenek erre felkészítve, és hiányoznak a vonatkozó segédanyagok is. A kutatás rámutatott a téma politikailag érzékeny jellegére is, ami miatt a tanárok fele bizonytalan volt abban, hogy lehet-e egyáltalán az iskolában közéleti témájú álhírekről beszélni.

„A kutatásban részt vevő tanárok és diákok – egymástól függetlenül – részben hasonló területeket, készségeket neveztek meg, amelyeket erősíteni, fejleszteni kell az álhírek elleni védettség növeléséhez. Ilyenek például a közügyek iránti érdeklődés, a kritikus gondolkodás, a médiaismeret, a forráselemzői készség, az együttműködés, a vitakultúra.”

Forrás

A gyerekek tájékoztatása terén a kutatások számos más hiányosságról is tanúskodnak. A családban 10-ből 4, az iskolában 10-ből 6 gyerek nem hall a bántalmazásról, az online biztonságról pedig a családok felében beszélgetnek a gyerekekkel. A szexuális kapcsolatot a törvény már 12 éves kortól kezdve lehetővé teszi, de csak a gyerekek felével (47%) beszéltek a szexualitásról a családban, és még kevesebb szó esett erről az iskolában (40%-ukkal beszéltek ott róla). Az alkohol és drog 10-ből 4 esetben nem téma a gyerekek és a felnőttek között.

A gyerekek az alapján tanulnak meg gondolkodni, ahogyan megmutatjuk nekik a világot. Ezzel kapcsolatban 2019-ben az egyik legerősebb hatást a migránsok magyarországi megítélésével kapcsolatos közbeszéd gyakorolt rájuk. Az ENSZ migránsok emberi jogaival foglalkozó jelentéstevője **erősen bírálta** a kormány idegenellenes és gyűlöletkeltő retorikáját, és míg a kormányzati kommunikáció gyerekekre való hatásáról nem készült cél-

zott kutatás, a korábban hivatkozott gyermekjelentésben több mint 3 ezren mondtak szöveges véleményt a menekültekről. A gyerekek fele pozitívan, valamivel több mint negyede negatívan viszonyult hozzájuk (a faluban élőknél még magasabb arányban), a többiek pedig kitérő, háritó választ adtak. A gyerekekre hat a közbeszéd – annak módja és tartalma is.

Mindenki egyetért abban, hogy a migránskérdésen túl is felelősségünk van abban, hogy milyen **családképet** közvetítünk a gyerekek felé, miként definiáljuk a keresztény és nemzeti értékeket, vagy mit tartunk a gyerekek fejlődésére **káros tartalmak**nak – és hogy az értelmezési keretet mennyire ideológiai alapokon, politikai-gazdasági érdekek mentén vagy a gyerekek szükségletei és az emberi jogi értékek alapján határozzuk meg. Ára van annak, ha a tájékoztatás helyét a befolyásolás veszi át, és a túl szűkre szabott fogalmak kizárják a bármilyen szempontból sérülékeny vagy kilógó gyerekeket a normalitásból.

GYERMEKEK ELLENI ERŐSZAK

19. cikk: A gyermekkel szembeni erőszak elleni védelem joga

„Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától (...)” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A gyermekekkel szembeni erőszakkal való foglalkozást 2019-ben legerősebben nem a jogalkotás, az igazgatszolgáltatás vagy a szakigazgatás munkája, hanem **a média tematizálta**. A korábbi két év tendenciájával ellentétben 2019-ben nem a szexuális erőszak, hanem a családon belüli bántalmazások és az iskolai zaklatás voltak a legfontosabb narratívák.

A gyerekekkel szembeni szexuális bántalmazások területén 2019-ben jelent meg egy fontos **kriminológiai kutatás** a 12 éven aluli gyerekek sérelmére elkövetett bűntetőügyek jellemzőiről:

„Az eredmények közül kiemelést érdemel, hogy a sértettek és az elkövetők a büntetőügyek 98 százaléka esetében ismerték egymást; a sértettek 58 százaléka sérelmére közeli vagy távolabbi rokon, családtag, míg további 36 százalék ellen közeli ismerős követte el a bűncselekményt. (...) Riasztó eredmény, és szintén egybevág a szakirodalmi adatokkal, hogy a sértetti minta 55 százaléka az elkövetés idején még nem töltötte be a kilencedik életévét. (...) A sértetti minta több mint háromnegyede lány, ugyanakkor a fiúk aránya meghaladja az erőszakos nemi bűncselekmények sértettjei körében szokásos rátát. Ez azért fontos információ, mert a közvélekedéssel ellentétben azt bizonyítja, hogy a fiúgyermek is veszélyeztetettek a szexuális viktimizáció szempontjából.”

Forrás

A gyermekek védelme az erőszak minden formájával szemben

2019-ben több olyan, **családon belül elkövetett, súlyos erőszakos bűncselekmény** történt, amit erős médiaérdeklődés kísért. A gyilkosságig fokozódó kapcsolati erőszaknak 10 esetben gyerek is az áldozata volt (összesen 11 kiskorú vesztette életét). Ezek közül 3 eset különösen komoly médiafigyelmet kapott.³⁷ Ugyan ezek – de leginkább a **„győri családirtás”** – végre alkalmasnak bizonyultak arra, hogy a döntéshozók figyelmét némiképp a problémára irányítsák,³⁸

azonban úgy tűnik, az továbbra sem kiemelt szempont a témában megjelenő cikkek írásakor, hogy milyen maradandó károsodást okoz a gyerekekben, ha a bántalmazás tanúi lesznek.³⁹ Miközben az eset arra abszolút felhívta a figyelmet, hogy a családok, gyerekek védelméért felelős intézmények, szakértők vajon megfelelő képesítéssel rendelkeznek-e ahhoz, hogy a gyerekek alapvető emberi jogait és a biztonságukat tekintsék elsődleges szempontnak a döntéshozatalkor.

37. Augusztusban a budapesti Zöldlomb utcában elkövetett „családirtás”, decemberben a Győrben elkövetett kettős gyerekgyilkosság és az Andornaktályán elkövetett többes emberölés

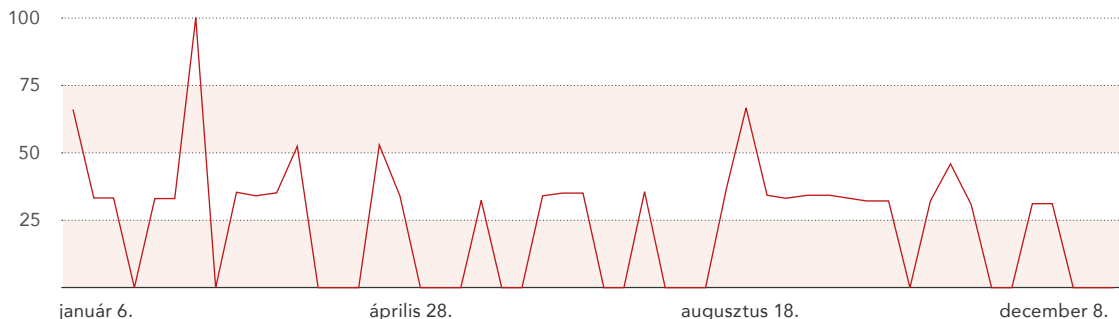
38. A még decemberben elkészült **jelentés** a bírósági gyakorlatot és a döntéseket vizsgálja, a bűncselekmény gyermekjogi oldalát nem.

39. Idézet a **„Jelentés a győri kettős gyermekgyilkosság igazságügyi vizsgálatának eredményéről”** című dokumentumból: „[A]z a trauma, amit az alperes bűncselekménye korábban okozott, a gyerekekben nem él már elevenen, nem kellett őket pszichológushoz vinni. Az együttélésük alatt az alperes alkoholfogyasztása, illetve féltékenysége okozott problémát, de ilyenkor kizárólag vele szemben volt agresszív, nem a gyerekekkel.”

A Google Trends elemzése azt is pontosan mutatja, hogy ha nem történik valami tragédia, akkor a családon belüli erőszak valójában „nem téma”, és nem

foglalkoztatja a közvéleményt. 2019 tekintetében a 10 kiugró pont egyértelműen felismerhető a „családon belüli erőszak” keresőszóra.

| A Google Trends grafikonja a „családon belüli erőszak” kifejezésre: keresések 2019-ben⁴⁰

Bár a közvéleményben a „családirtás”-ként elhíresült ügyek⁴¹ maradnak meg a legjobban, a legtöbb kiskorú sérelmére elkövetett emberölést anyák követték el. Ezek többsége (8) csecsemőgyilkosság volt. Miközben a családon belüli erőszak és a gyermekbántalmazás 2019-ben növekvő számban volt témája a médiatudósításoknak, a csecsemőgyilkosság témájának tabusítása továbbra is nagyon erős.

Egy 2019-ben publikált **kriminológiai tanulmány**⁴² a jogerős ítéletek tanulságait összegyűjtve elemezte a kapcsolati erőszak bűncselekményekkel kapcsolatos jogalkalmazói gyakorlatot. A tanulmány így fogalmaz:

„A bűncselekmény megítélésének jogalkalmazási gyakorlatában sajnálatos módon figyelmen kívül marad az a tény, hogy a gyermekek éppúgy sértettjei lehetnek – sőt számos esetben sértettjei is – ennek a bűncselekménynek, ugyanúgy, mint a házastárs, az élettárs, illetve más hozzátartozók.”

Forrás: Garai Renáta

A kötelezően beadandó **oltások** körül évek óta meglévő jogi patthelyzet elmozdulni látszik a holtpontról. 2019-ben az Alkotmánybíróság egy, a gyerekek oltását megtagadó család ügyében határozatában kimondta, hogy ha a szülők nem adják be a védőoltást, **a gyámhivatal elveheti tőlük a gyereket**. Ezzel gyakorlatilag a legsúlyosabb gyermekbántalmazással és veszélyeztetéssel került egy csoportba a kötelező védőoltások megtagadása.

A drákói szigor lehetősége tehát megjelent az egyik oldalon. A másikon pedig mindig is ott volt az érdemi társadalmi diskurzus nyilvánvaló szükségessége (a magánélet határaitól, egyéni és közösségi felelősségről, szülői döntésekről). A gyerekek védelme érdekében fontos lenne ezzel az oldallal is foglalkozni.

40. A **Google Trends** – és így a grafikon – nem a keresések pontos számát, csak azok arányát mutatja.

41. A budapesti **Zöldlomb utcában elkövetett „családirtás”, a Győrben elkövetett kettős gyerekgyilkosság**

42. Garai Renáta: „A kapcsolati erőszak bűncselekményének jogalkalmazási gyakorlata”

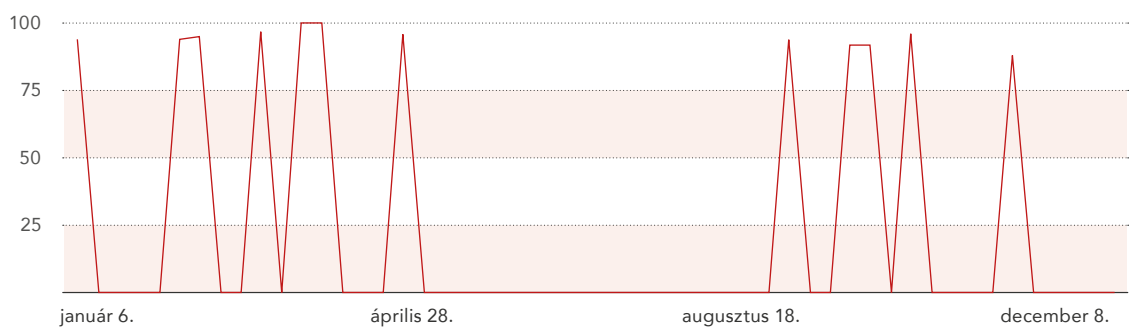
Iskolai erőszak

Az **iskolai erőszak**ról 2015 óta nem készült újabb felmérés, statisztikai adat. A napvilágra (médiába) került esetek azonban azt mutatják, hogy nagy azoknak a gyerekeknek a száma, akik kirekesztés, megalázás, csúfolás, erőszak áldozatai az offline és az online térben egyaránt.

Az iskolai erőszak narratívájának médiareprezentációja a Google Trends elemzése szerint (a családon belüli erőszakhoz hasonlóan) a súlyos ügyekhez, botrá-

nyokhoz⁴³ kötődik, ami alapvetően torzítja a jelenség megítélését a társadalomban. Erősíti a nem fizikai erőszakban megnyilvánuló vagy kisebb súlyú visszaélések bagatellizálásának kockázatát, és a hangsúlyt az elkövető és az áldozat közötti cselekményre helyezi, nem adva lehetőséget arra, hogy a bántalmazáshoz vezető út, a megfigyelők felelőssége és az iskolai ökoszisztéma/klíma fontossága meg tudjon jelenni.

| A Google Trends grafikonja az „iskolai erőszak” kifejezésre: keresések 2019-ben⁴⁴

A súlyos esetekhez és botrányokhoz kötött médiafigyelem által tematizált „erőszaktema” másik kockázata, hogy alig van esély a jó gyakorlatok, példák és ígéretes kísérletek megismerésére.⁴⁵ Bár ez nem csak az újságírók felelőssége. 2015-ben vezették be Magyarországon a **NyugiOvi program**ot a kora gyermekkori esetek megelőzésére és hatékony kezelésére. 2016 és

2018 között futott a finn KiVa program hazai adaptációja a kisiskolásoknak. Ez a program 2019-ben már nem elérhető. Felső tagozatos diákok közti bántalmazással pedig az ENABLE program foglalkozik. Annak ellenére, hogy nagy a szakmai igény és az érdeklődés, koordináció- és finanszírozási hiányosságok miatt ezek a programok 2019-ig nem terjedtek el szélesebb körben.

„[F]első tanulókat animátorként vannak kinn a szünetekben az alsósokkal, hogy észrevegyék, ha valamelyik gyereket bántalmazás éri, kezeljék a konfliktusokat, játszanak és beszélgessenek a kicsikkel. A pedagógusok szerint az új szemléletnek és programoknak köszönhetően az iskolában jelentősen lecsökkent a bántalmazások száma.”

Forrás

43. Egy Honvéd Iskola tizenéves diákjai leköötözős játékot játszottak fiatalabb társukkal, végül **szexuális zaklatás lett belőle**. Egy budapesti óvodában **az óvónők megaláztak, érzelmi bántalmazásnak tettek ki egy kislányt**, akinek tartós pszichés problémái is lettek.

44. A **Google Trends** – és így a grafikon – nem a keresések pontos számát, csak azok arányát mutatja.

45. Ígéretes kísérlet: Egy győri iskolában nagyon jól működik a **kortárs segítség**. A felsősök feladata az alsósokat ért bántalmazások felismerése, a konfliktuskezelés, beszélgetés.

Az **online világ** a sok lehetőség mellett számos veszéllyel is fenyegeti a gyerekeket. Az **Internet Hotline** jogsegélyszolgálat **tavalyi statisztikája** szerint a legtöbb bejelentés pedofil tartalomról, hozzájárulás nélkül közzétett tartalomról és adathalász-tartalmakról szólt. 2018 óta a gyerekek szexuális kizsákmányolásáról szóló bejelentések száma a háromszorosára nőtt, az esetek közel harmada feltételezhetően gyermekpornográfia-nak minősült.

Magyarország Kormánya és az EU támogatásával 2019-ben megvalósult egy applikáció, a Kapcsolj egyből!, ami térképes keresővel és pánikgombbal segíti a gyerekeket is, ha bajba kerülnének.⁴⁶

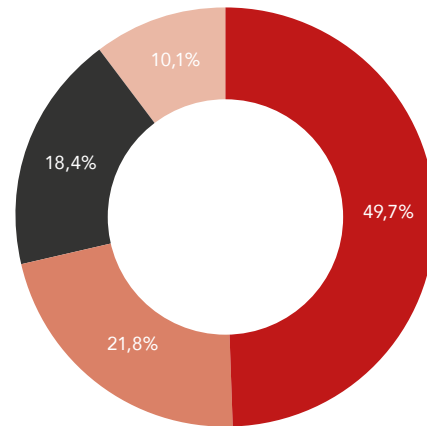
Különösen sérülékeny gyermekek védelme az erőszaktól

A **családjukon kívül, állami gondoskodásban élő gyerekek** erőszakkal és bántalmazással való érintettsége ügyében közérdekű adatigényléssel fordultunk az EMMI-hez. Ennek eredményeként a 2018. évre vonatkozó adatokat tudtuk megismerni, melyek a következőképpen alakultak.

A 2018. július 1. és 2018. december 31. közötti időszakban összesen 250 gyermekbántalmazásra vagy annak gyanújára vonatkozó jelzés érkezett. A beérkezett jelzések ellátási forma szerinti megoszlása alapján: 168 esetet gyermekotthon/lakásotthon, 80 esetet nevelőszülői hálózat, 2 esetet javítóintézet jelzett.

A 2018. július 1. és 2018. december 31. között érkezett 250 gyermekbántalmazásra vagy annak gyanújára vonatkozó jelzésből 136 kortárs általi, 65 jelzés gyermekvédelmi szakember általi, 57 jelzés más felnőtt általi gyermekbántalmazásra vagy annak gyanújára vonatkozott.

A jelzések bántalmazási formák szerinti megoszlása 2018. július 1. és 2018. december 31. között

■ fizikai bántalmazás ■ szexuális bántalmazás
■ érzelmi bántalmazás ■ elhanyagolás

Külön kiemelés érdemel, hogy az EMMI tájékoztatása szerint **a szakellátásban élő gyerekekkel szemben elkövetett szexuálisbántalmazás-esetek mindegyike kortársak közötti visszaélés és erőszak volt.** Ez különös erővel felhívja a figyelmet arra, hogy a szakellátási intézményekben dolgozó szakembereket, az intézmények működésének belső struktúráját, protokolljait, a bekerülés módját, az elhelyezés szempontjait és a gyerekeknek nyújtott támogatásokat és szolgáltatásokat nagyon komolyan felül kellene vizsgálni megfelelői szempontból.

46. A letöltések számáról és az alkalmazás használatának tapasztalatairól érdeklődtünk az üzemeltetőnél, de a kézirat lezárásáig nem kaptunk információt.

A gyerekek bántalmazásával, erőszak miatti veszélyeztetésével kapcsolatban nagyon nehéz hiteles (és a valóságot megközelítő) adatokhoz jutni. A 2019. év vonatkozásában sem a bűnügyi, sem pedig a gyermekvédelmi statisztika nem volt még elérhető. A legfrissebb elérhető, 2018-as adatok szerint **a saját családjukban**

veszélyeztetett és a szülői együttműködés hiánya vagy más ok miatt védelembe vett gyerekek száma emelkedett az előző évhez képest. De ez elsősorban nem a bántalmazások emelkedő száma miatt történt, hanem a szülői veszélyeztető magatartások növekedése okán.

Védelembe vett gyerekek
Forrás: KSH

	2010	2012	2015	2016	2018
Összesen	24 027	25 755	23 321	25 423	29 014
Ebből: szülő magatartása	9 371	8 670	8 553	9 712	11 080
gyerek magatartása	5 912	6 242	3 325	3 479	3 988
50 órás hiányzás	-	-	4 836	5 410	6 555
szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetése	1 775	1 657	1 419	1 614	1 965
bántalmazás	421	406	412	431	460

Magyarországon továbbra is minden 10. gyerek veszélyeztetett a gyermekvédelem adatai szerint.

Veszélyeztetett, bántalmazott,
elhanyagolt gyerekek
Forrás: KSH-OSAP

	2012	2014	2017	2018 (előzetes)
18 éven aluliak száma (fő)	1 904 339	1 850 824	1 812 672	1 811 329
Veszélyeztetett gyerekek száma (fő)	190 564	130 586	172 808	173 604
Veszélyeztetett gyerekek aránya (%)	10%	7%	10%	10%
Elhanyagolt gyerekek összesen (fő)	23 922	29 671	20 875	20 572
Elhanyagolt gyerekek aránya (%)	1,26%	1,60%	1,15%	1,14%
fizikai elhanyagolás	10 524	14 912	14 468	14 547
érzelmi elhanyagolás	13 398	14 759	6 407	6 025
Bántalmazott gyerekek összesen (fő)	6 828	7 494	6 542	7 067
Bántalmazott gyerekek aránya (%)	0,36%	0,40%	0,36%	0,39%
fizikai bántalmazás	2 233	2 927	3 235	3 607
érzelmi bántalmazás	4 285	4 113	2 687	2 856
szexuális abúzus	310	454	620	604

2019-ben látott azonban napvilágot egy **kriminológiai kutatás**, ami a kiskorú veszélyeztetése ügyeknek

a bírói ítélkezési gyakorlatával foglalkozott. Ebből az alábbiakat fontosnak tartjuk kiemelni:

„Jelentős eltérések vannak megyék között abban, hogy 100.000 lakosra hány kiskorú veszélyeztetését elkövető személy jut. A különbségek oka abban rejlik, mennyire »érzékenyek« és hogyan reagálnak a megyei hatóságok erre a bűncselekményre. Az látható, hogy inkább az ország gazdaságilag elmaradottabb, szegényebb területein, megyéiben szerepelnek nagyobb arányban a vagyon elleni bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel halmazatban álló kiskorú veszélyeztetéses ügyek. (...) [A] vizsgált ítéletekben számtalan alkalommal helyes lett volna a kiskorú ellen elkövetett veszélyeztetés mellett a kapcsolati erőszakot is megállapítani, ez azonban egyetlen esetben sem fordult elő. A kapcsolati erőszakot csak a partner sérelmére elkövetett bántalmazások esetében és csak nagyon kevés ügyben állapítják meg, ugyanakkor számos tényállásból világosan kitűnik, hogy a családi terror, megalázások és fizikai bántalmazás minden családtagot érint. (...) A gyermekvédelmi alapellátás sok esetben nem kezeli hatékonyan a jelzéseket és bejelentéseket, ennek megyei gyakorlata nagyon változó. Van, ahol a jelzőrendszer nem tesz eleget jelzési kötelezettségének különböző okok miatt, van, ahol a gyámhatóság és a gyermekvédelmi alapellátás közötti konfliktusokkal terhelt kapcsolat az oka annak, hogy egy-egy bántalmazásos ügy éveken keresztül húzódik anélkül, hogy érdemi, a gyermeket védő intézkedés születne.”

Forrás

CSALÁDI KÖRNYEZET ÉS ALTERNATÍV GONDOSKODÁS

5., 9. és 11. cikkek: A család és a gyermek kapcsolata, a családjukon kívül nevelkedő gyermek helyzet

„Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenek felett álló érdekében szükséges.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Bár a jelentés készítésekor 2019-ra vonatkozó statisztikai adatokkal még nem rendelkezünk, az elmúlt években folyamatosan **nőtt a szakellátásban élő gyerekek száma** a KSH adatai szerint. Külön kiemelendő, hogy a szakellátásban élők száma annak ellenére nő, hogy az utógondozói ellátottak (18 és 30 év közöttiek) száma évről évre csökken – a folyamatos létszámnövekedés mögött a 0–13 év közötti gyerekek számának emelkedése áll. Az adatokból az látszik, hogy a szakellátáson belül legdinamikusabban a 0–2 éves gyerekek száma növekszik: ma megközelítőleg minden 100. ilyen korú gyerek él gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél, ami kb. a duplája a 2010-es adatoknak.

A jelentéseinkben már többször említett törvényi kötelezettségnek, miszerint 2016. december 31-ig minden családjából kiemelt 12 éven aluli gyermeket nevelőszülőnél kellett volna elhelyezni, 2018 év végéig sem tudott Magyarország eleget tenni: 2018. december 31-én a 2420 szakellátásban lévő, kizárólag a kora miatt különleges szükségletű, tehát 0–3 éves gyerekből 306 (12,8%) gyermekotthonban élt.

2018-ban az összes **szakellátásban élő kiskorúak 30%-a élt gyermekotthonban.**

Két évvel ezelőtt a kormány a nevelőszülőséget népszerűsítő kampányt indított: országszerte rendezvényeket szerveztek, és egy **weboldalt** is létrehoztak. A korábbi években a nevelőszülők száma stagnált, 5400–5600 között ingadozott. **2018-ban a nevelőszülők száma némiképp nőtt:** országszerte 5773 nevelőszülő látta el feladatát. A különleges szükségletű gyerekek ellátását biztosító nevelőszülők száma 1224 fő, speciális szükségletű gyerekeket azonban csak 14 nevelőszülő fogadhat az országban. A nevelőszülők számának növekedése ellenére a nevelőszülőknél elhelyezett gyerekek aránya nem változott számottevően, aminek oka a szakellátásban élő gyerekek számának növekedése. A várhatóan **2020 tavaszán elkészülő gyermekvédelmi stratégia** egyik kiemelt célja a nevelőszülői hálózat további erősítése, illetve az örökbe-fogadás útjának hatékonyabbá tétele.

Pozitív változás, hogy a szociális törvény értelmében 2019. január 1. óta a **támogatott lakhatásban élő személyek gyerekei is részesülhetnek** ebben az ellátásban,⁴⁷ vagyis a törvény ezekben az esetekben lehetőséget teremt a szülők és gyerekeik együttes elhelyezésére.

2016. január 1. óta a járási család- és gyermekjóléti központoknak ún. **készenléti szolgálatot** kell működtetniük. A készenléti szolgálat egy telefonon, állandó szám biztosításával megvalósuló segítségnyújtás, ta-

nácsadás, krízisoldás, amelynek célja, hogy sürgősségi és krízisesetekben azonnali segítséget tudjanak nyújtani a szakemberek, akár munkaidőn túl is. 2019. január 1-vel a készenléti szolgálat az 1993. évi III. törvényben is megjelenik, ami azt a jogalkotói szándékot tükrözi, hogy a speciális szolgáltatások célcsoportja ne csak a gyermekvédelmi problémákban érintett személyek és családok legyenek, hanem azok is, akik szociális vagy mentális problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt szorulnak segítségre. Az egységes szemlélet és eljárásrend kialakítása érdekében 2019-ben a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság **szakmai ajánlást** adott ki a szolgáltatást biztosítók számára.

2019 során több ombudsmani jelentés is foglalkozott a gyermekotthonokkal.⁴⁸ Ezek közül a legnagyobb visszhangot a fővárosi intézmény esete váltotta ki, ahol a gyermekotthonban élő gyerekek és a környéken élők között több konfliktus is kialakult. Az esettel foglalkozó híradások⁴⁹ célkeresztjében sok esetben az intézményben élő gyerekek, valamint a velük foglalkozó szakemberek álltak – miközben a háttérben meghúzódó, rendszerszintű problémák feltárására elmaradt. A gyermekotthonokkal foglalkozó ombudsmani jelentések mindegyike felhívja a figyelmet a **szakellátásban tapasztalható tárgyi és személyi feltételek problematikusságára, a munkaerőhiányra (és ezzel összefüggésben a dolgozók túlterheltségére), valamint a magas fluktuációra.**

47. 1993. évi III. törvény 75. §

48. https://www.ajbh.hu/documents/10180/2932608/Jelent%C3%A9s+az+Esze+Tam%C3%A1s+Gyermekotthon+m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9s%C3%A9r%C5%91+276_2019/5f9dee7b-3f85-249a-b515-b9b3fd545a4c?version=1.0 az-alapjogi-biztos-utovizsgálata-az-emberi-eroforrasok-miniszteriuma-zalaegerszegi-gyermekotthonaban

<https://www.ajbh.hu/kozlemenyek/-/content/qzyKPkTyQAvM/az-alapjogi-biztos-utovizsgálata-az-emberi-eroforrasok-miniszteriuma-zalaegerszegi-gyermekotthonaban>

<https://www.ajbh.hu/kozlemenyek/-/content/qzyKPkTyQAvM/az-alapvetojogok-biztosa-a-tornanadaskai-specialis-lakasotthonok-es-a-tagiskolamukodesenek-sulyos-problemairo-les-a-szukseges-intezkedesekrol>

49. https://index.hu/belfold/2019/07/12/tobb_rendorsegi_eljaras_is_folyik_a_xii_keruleti_gyermekotthon_lakoi_ellen/#

<https://24.hu/belfold/2019/07/12/esze-tamas-gyermekotthon-istenhegy/>

„Álláspontom változatlan a tekintetben, hogy szembe megy az Egyezményben vállalt kötelezettségekkel, ha a családjukból kiemelt, az állam gondoskodásában lévő gyermekek olyan körülmények között kénytelenek élni, amelyek nem jobbak, adott esetben még rosszabbak is, mint azon körülmények, ahonnan kiemelték őket. Az ilyen gyakorlat ugyanis sérti az Egyezmény 20. cikkében deklarált, a családi környezetétől megfosztott gyermek jogát az állam különleges védelmére és segítségére. (...) A probléma mindenhol égető, a nagyobb városokban és a fővárosban különösen, amire példa a vizsgált Gyermekotthon, ahol 10 álláshelyet tartósan nem, csak átmeneti jelleggel tudnak betölteni”.

Forrás: Az AJB-276/2019. számú ügyben készült jelentése

A gyermekvédelmi szakmát és az intézményben élő – különleges és speciális szükségletű, valamint a kísérő nélküli – gyerekeket egyaránt megrázta a **fóti Károlyi István Gyermekközpont bezárásának terve** és a lebonyolítás módja. A szociális államtitkár indoklása szerint a „fóti gyermekváros” megszüntetésének célja a nagy létszámú tömegintézmények felszámolása és az olyan leromlott állapotú otthonok kitagolása, amelyek a településközpontoktól távol helyezkednek el.

Az intézményben élő gyerekek további ellátására vonatkozó adatok és tervek a jelentés kéziratának lezárásáig nem voltak megismerhetőek, bár egy, a Helsinki Bizottság kérelmére indított eljárásban a Fővárosi Törvényszék első fokon kimondta, hogy **az EMMI-nek ki kell adnia ezeket az információkat.**

A Gyermekközpont bezárása ellen többen **nyílt levél**, illetve **petíció** formájában fordultak az illetékes tárcához. A Fülöp Attila szociális ügyekért felelős államtitkárnak címzett levél aláírói arra kérik az EMMI-t, hogy függesse fel a bezárási folyamatot mindaddig, amíg releváns szakmai egyeztetéseket követően nem születik egyéni gondozási terv minden egyes gyerekre vonatkozóan a gondozási hely megváltoztatását illetően. A petíció szövege szerint „[m]ég egy egészséges, a szüleivel nevelkedő gyermek számára is trauma az otthona, megszokott környezetének az elvesztése, különösen, ha új településre költözik, óvodát, iskolát kell váltania. A sérült, beteg, problémákkal küzdő, ráadásul szülei nélkül nevelkedő gyermekeknek ez egyenesen katasztrófát jelent.”

Örökbefogadás

Az egységes örökbefogadási rendszer 2014. évi bevezetése óta az **örökbefogadások száma növekedésnek indult**. 2017-ben 1025 gyereket, 2018-ban pedig 1000 gyereket fogadtak örökbe – december 31-én az örökbe fogadható gyerekek száma 1890 volt. A KSH adatai szerint a 2019-ben örökbe fogadott gyerekek közül 220-an 12 hónaposnál fiatalabbak voltak, nemzetközi örökbefogadásokban pedig 256 gyermek volt érintett.

Az örökbefogadási eljárások során alapvető cél az örökbe fogadható gyerekek számára a lehető legrövidebb időn belül megtalálni a megfelelő örökbe fogadó szülőket. Ugyanakkor traumatikus, a gyerek kötődéseinek és a világba vetett bizalmának szempontjából rendkívül káros az, ha az eljárások túlságosan gyorsan, hirtelen, megfelelő felkészülés, felkészítés nélkül, a szükséges információkat a gyerekek nem megfelelően kommunikálva történnek meg. **2019-ben két esetben is indult vizsgálat az örökbefogadás lebonyolításával**

kapcsolatban. Egyik esetben egy, szinte újszülött korától a nevelőszüleinél nevelkedő, másfél éves kislányt egyetlen nap leforgása alatt szakítottak ki megszokott környezetéből – örökbe fogadó szüleiivel reggel találkozott először, majd délután már egy másik családnál, másik városban találta magát. Egy másik esetben egy születésétől fogva a nevelőszüleinél nevelkedő 4 és fél éves kislány 3 nap után került örökbefogadó családjához. Nyilvánvaló, hogy ezekben az esetekben a gyerekek (és a nevelőszülők) semmilyen felkészítést nem kaptak, a gyerekek véleményét nem vették figyelembe, az örökbefogadás aktusa, így az új kapcsolat alapja egy traumatikus élmény. Az örökbefogadással kapcsolatos, 2012-ben készült **módszertani útmutató** szerint „a barátkozás addig tart, amíg a gyermek már biztonságban érzi magát az új kapcsolatban. Az örökbefogadók képesek helyesen kezelni a váratlan helyzeteket is. A gyermek és a leendő szülők érzelmi-egyre jobban közelednek egymáshoz.”

„Ideális esetben ez a barátkozási időszak több hétig tart, hogy a gyerekekben is kialakuljon a bizalom új »szülei« iránt. Sok örökbefogadó szülő emiatt átmenetileg akár a gyerek közelébe is költözik, hogy minél többször találkozhasson a gyerekekkel. Ez a folyamat a nevelőszülő és az örökbefogadó szülők együttműködését igényli: az új szülők a nevelő segítségével megtanulják a gyerek szociális szokásait, bekapcsolódnak a gondozási műveletekbe és bizalmi kapcsolatot alakítanak ki vele.”

Forrás

Felsorolni is nehéz lenne, hogy ezekben az esetekben az eljárás milyen pontokon sértette a módszertani útmutatásban foglaltakat mind a nevelőszülők, mind a gyerekek irányában. Az eljárásokat követően – vélhetően azokkal összefüggésben – lemondott posztjáról a Pest Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (TEGYESZ) igazgatója.

A tapasztalat szerint megynként változik a gyakorlat arra vonatkozóan, hogy a nevelőszülő örökbefogadhatja-e az általa gondozott gyereke(ke)t. Bár a fő szabály az, hogy erre nincs lehetőség – hiszen a nevelőszülő állami feladatot lát el, és a feladata az, hogy segítse a gyerek családba való visszaillesztését, vagy felkészítse az örökbeadásra –, **mégis van arra példa, hogy a gyámhivatal hozzájárul az örökbefogadáshoz**. Természetesen minden eset más, és mindig a gyerek legfőbb érdekét kell szem előtt tartani, mégis fontosnak gondoljuk egy egységes gyakorlat kialakítását ezen a téren.

FOGYATÉKOS- SÁG, ALAPVETŐ EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉT

23. cikk: Fogyatékossággal élő gyermekek

„Tekintettel a fogyatékos gyermek sajátos szükségleteire, a segítség lehetőség szerint ingyenes, és úgy kell alakítani, hogy a fogyatékos gyermek valóban részesülhessen oktatásban, képzésben, egészségügyi ellátásban, gyógyító-nevelésben, munkára való felkészítésben és szabadidő-tevékenységben oly módon, hogy ezek biztosítsák személyisége lehető legteljesebb kibontakoztatását kulturális és szellemi területen egyaránt.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Az utóbbi években meghatározó problémává vált a **köznevelés területén a sajátos nevelési igényű tanulók folyamatos létszámnövekedése**. Ennek **okai lehetnek**, hogy egyre nagyobb figyelem fordul a gyerekek tanulási nehézségeinek felismerésére, és egyre nő a diagnosztizáltság, de az elavult iskolarendszer is. A KSH **legfrissebb oktatási adatai** szerint a 2019/2020-as tanévben 93,8 ezer sajátos nevelési igényű gyerek tanul, ami 2,5%-kal több, mint az előző tanév-

ben. A legnagyobb problémát azonban a gyógypedagógusok hiánya jelenti. Az EMMI 2019/2020-as és az egy évvel korábbi tanévre vonatkozó **statisztikai gyorstájékoztató**jának összevetéséből kitűnik, hogy **2019-ben csökkent a gyógypedagógusok száma**. A köznevelésben foglalkoztatott gyógypedagógusok (beleértve a logopédust is) és konduktorok száma 9731 fő volt, míg egy évvel korábban számuk meghaladta a 10 ezer főt.

„A tanár szerint a világbeli változásokra nem reagált az oktatási rendszer, továbbra is ugyanolyan módon akar működni, mint kis túlzással száz évvel ezelőtt. Ma már jelentősen más ingerek érik a gyerekeket, ha pedig őket továbbra is ugyanabba a rendszerbe lökik bele hat évesen, annak biztos lesz hátrányos következménye, – már az is nagyon szubjektív dolog, hogy ebben a felgyorsult világban egyáltalán mi is az az SNI.”

Forrás

A fogyatékossgal élő gyermekek szociális és gyermekvédelmi ellátása

Bár az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága és az ENSZ Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményének végrehajtását vizsgáló bizottság már évekkel korábban lépéseket sürgetett a fogyatékossgal élő gyerekek intézményi elhelyezésének megelőzésére; és ugyan a 2017-ben elfogadott, a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017–2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepció (továbbiakban: Kiváltási koncepció) már kiemelten kezeli a szociális intézményekben élő gyerekek helyzetét,⁵⁰ még **2019-ben is több száz fogyatékossgal élő gyerek élt intézményi körülmények között.**

A Kiváltási koncepció rögzíti, hogy lehetővé kell tenni, hogy a fogyatékossgal élő gyerekek is részt vegyenek a kiváltási folyamatban.

A KSH 1202 OSAP sz. adatgyűjtése alapján 2018-ban 443 fő 0–13 éves és 334 fő 14–17 éves gyerek élt tartós bentlakásos vagy átmeneti elhelyezést nyújtó intézményben.⁵¹ Ezek nem külön gyerekek elhelyezését szolgáló intézmények, hanem általában felnőttek és gyerekek egy intézményben kerülnek elhelyezésre.

50. 1023/2017. (I. 24.) Korm. határozat alapján elfogadott A fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2017–2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról

51. Fogyatékos személyek gondozóháza, fogyatékos személyek otthona, fogyatékosok rehabilitációs intézménye, fogyatékos személyek rehabilitációs lakóotthona, fogyatékos személyek ápoló-gondozó lakóotthona

A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben ellátott fogyatékossgal élő gyerekek száma kor és nem szerint (december 31.)⁵²

Az ellátás típusa	2017				2018			
	0–13 éves		14–17 éves		0–13 éves		14–17 éves	
	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány
fogyatékos személyek gondozóháza	1	-	-	-	2	1	-	-
fogyatékos személyek otthona	262	199	207	112	250	190	209	110
fogyatékosok rehabilitációs intézménye	-	-	5	11	-	-	3	8
fogyatékos személyek rehabilitációs lakóotthona	-	-	-	-	-	-	1	-
fogyatékos személyek ápoló-gondozó lakóotthona	-	-	1	1	-	-	1	2

A KSH-tól megkapott 1209 OSAP sz. adatgyűjtés 2018-ra vonatkozó adatai alapján a szakellátásban levő gyerekek kb. 23%-a volt SNI miatt különleges vagy kettős szükségletű. Az intézményi férőhelyek kiváltását azonban maga a Gyvt. sem segíti elő, hiszen a 7. § a) pontja lehetővé teszi, hogy 12 éven aluli gyerek esetében tartós betegség vagy súlyos fogyatékossg miatt el lehessen tekinteni a befogadósülőnél történő elhelyezéstől. **A szakellátásban lévő sajátos nevelési igényű gyerekek 42%-a gyermekotthonban, 53%-a nevelősülőnél, 5%-a pedig ápolást, gondozást nyújtó (a már említett tartós bentlakásos) intézményben élt.** A szakellátásban élő speciális nevelési igényű gyerekek közül a legtöbben értelmi fogyatékossgal (44%) és egyéb pszichés fejlődési – súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási – zavarral (36%) küzdöttek.

Mind a fogyatékos személyeket ellátó intézményekben élő gyerekek, mind a szakellátásban élő speciális nevelési igényű gyerekek helyzetében pozitív változást eredményezhet, hogy **a Kormány felülvizsgálta** a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek

kiváltásáról szóló 2017–2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepciót, és a civil szervezetek tapasztalatainak beépítésével módosította.⁵³ A **módosított Kiváltási koncepció** külön prioritásként foglalkozik a 18 éven aluli gyerekek helyzetével, és rögzíti, hogy „[b]iztosítani kell, hogy a fogyatékos gyermekek is részt vegyenek a kiváltási folyamatban”. Ennek érdekében növelni kell a különleges vagy kettős ellátási szükségletű gyerekek ellátását vállaló és ahhoz kellő szakértelemmel rendelkező nevelősülők számát, valamint fejleszteni kell a nevelősülői hálózatok speciális infrastrukturális hátterét. Meg kell teremteni a támogatott lakhatásban történő ellátásához szükséges jogszabályi hátteret azoknak a gyerekeknek, akik állapotuk miatt nem helyezhetők el nevelősülőknél. Továbbá biztosítani kell, hogy a nevelősülőnél elhelyezett, különleges vagy kettős ellátási szükségletű, gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyerekek hozzáférjenek az állapotukhoz igazodó terápiás, fejlesztő szolgáltatásokhoz, egészségügyi ellátáshoz, valamint oktatáshoz. Szintén pozitív, hogy a Kiváltási koncepció alapelvei között külön rögzíti a fogyatékossgal élő gyerekek fejlődő képességeinek tiszteletét, azaz a véleményük figyelembe vételét minden őket érintő ügyben.

52. Az adatok forrása a 1202 OSAP sz. adatgyűjtés, amit a KSH egyedi adatkérés alapján bocsátott a rendelkezésünkre.

53. 1295/2019. (V. 27.) Korm. határozat

2019-ben számos helyzetelemzés rámutatott arra, hogy a kiskorúak ellátása a támogatott lakhatás szolgáltatásban nem rendezett.⁵⁴ 2019-ben történtek előrelépések afelé, hogy rendezésre kerüljön, hogy kiskorú személyek hogyan, milyen feltételekkel vehetik igénybe a támogatott lakhatás szolgáltatást. A Szociális törvény 2019. január 1-től hatályos rendelkezése értelmében kiskorú ellátása esetén a felügyelet és az étkeztetés szolgáltatási elemeket minden esetben biztosítani kell úgy, hogy a felügyelet szolgáltatási elem kizárólag személyes jelenléttel biztosítható.⁵⁵ 2019-ben a Gyvt. olyan

irányú módosítása is elfogadásra került, amely megnyitja annak lehetőségét, hogy a jövőben gyermekvédelmi szakellátásban élő kiskorúak elhelyezhetők legyenek támogatott lakhatás szolgáltatásban.⁵⁶ De mindezen jogszabályi változások mellett egyrészt a támogatott lakhatás szociális szolgáltatás tartalma még mindig nem igazodik teljesen a gyerekek szükségleteihez, másrészt továbbra is lehetőség van arra, hogy fogyatékos gyerekek nagy létszámú ápoló-gondozó bentlakásos intézményben, illetve gyermekvédelmi intézményben éljenek.

„A jelenlegi törvényi szabályozás alapján a különleges ellátást igénylő gyermek és a kettős szükségletű gyermek gondozását, ellátását, rehabilitációját és rehabilitációját – az Nktv. szerinti szakértői bizottság fogyatékoságra vonatkozó véleménye alapján – az erre a célra létrehozott különleges gyermekotthon, gyermekotthon vagy gyermekotthoni csoport biztosítja, feltéve, ha a gyermek nevelőszülőnél történő elhelyezése nem oldható meg és állapota nem indokolja a fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek otthonában, az Szt. 75. §-a szerinti támogatott lakhatásban való elhelyezését, vagy az elhelyezés férőhely hiányában nem lehetséges.”

**Forrás: Gyvt. 58. §, módosította:
2019. évi CXXVI. törvény 61. § (1) bekezdés a) pont**

Az Országos Fogyatékosügyi Programhoz (amely 2015–2025 közötti időszakra határozza meg az állam feladatait a fogyatékos emberek életkörülményeinek javítása, társadalmi befogadása és esélyegyenlőségük terén) tartozó első középtávú intézkedési terv a 2015–2018 közötti időszakra volt érvényes,⁵⁷ és sajnos 2019–2021 időszakra újabb intézkedési terv nem került elfogadásra. Ez nagy hiányosságnak tekinthető a fogyatékoság-

gal élő gyerekeket érintően is, mert az állam részéről a célok elérése érdekében meghatározott intézkedések, határidők, erőforrások ezen intézkedési terv hiányában nem követhetőek, hiszen annak funkciója többek között az, hogy a Kiváltási koncepcióban a gyerekek kapcsán előirányzott hosszú távú stratégiához ütemezett cselekvési tervet rendeljen.

54. Country report on Living independently and being included in the community – Hungary

55. Szocvtv. 75. § (7a) bekezdés (Beiktatta: 2018. évi CXVII. törvény 22. § (2). Hatályos: 2019. január 1-től)

56. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.) 132. § (5) bekezdés: „Az Szt. hatálya alá tartozó fogyatékosok és pszichiátriai betegek otthonában, valamint a támogatott lakhatásban az Szt.-ben meghatározott feltételek szerint helyezhetők el gyermekek.” (Módosította: 2019. évi CXXVI. törvény 61. § (1) h). Hatályos 2020. január 1-től)

57. 1653/2015. (IX. 14.) Korm. határozat az Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2015–2018. évekre vonatkozó Intézkedési Tervéről

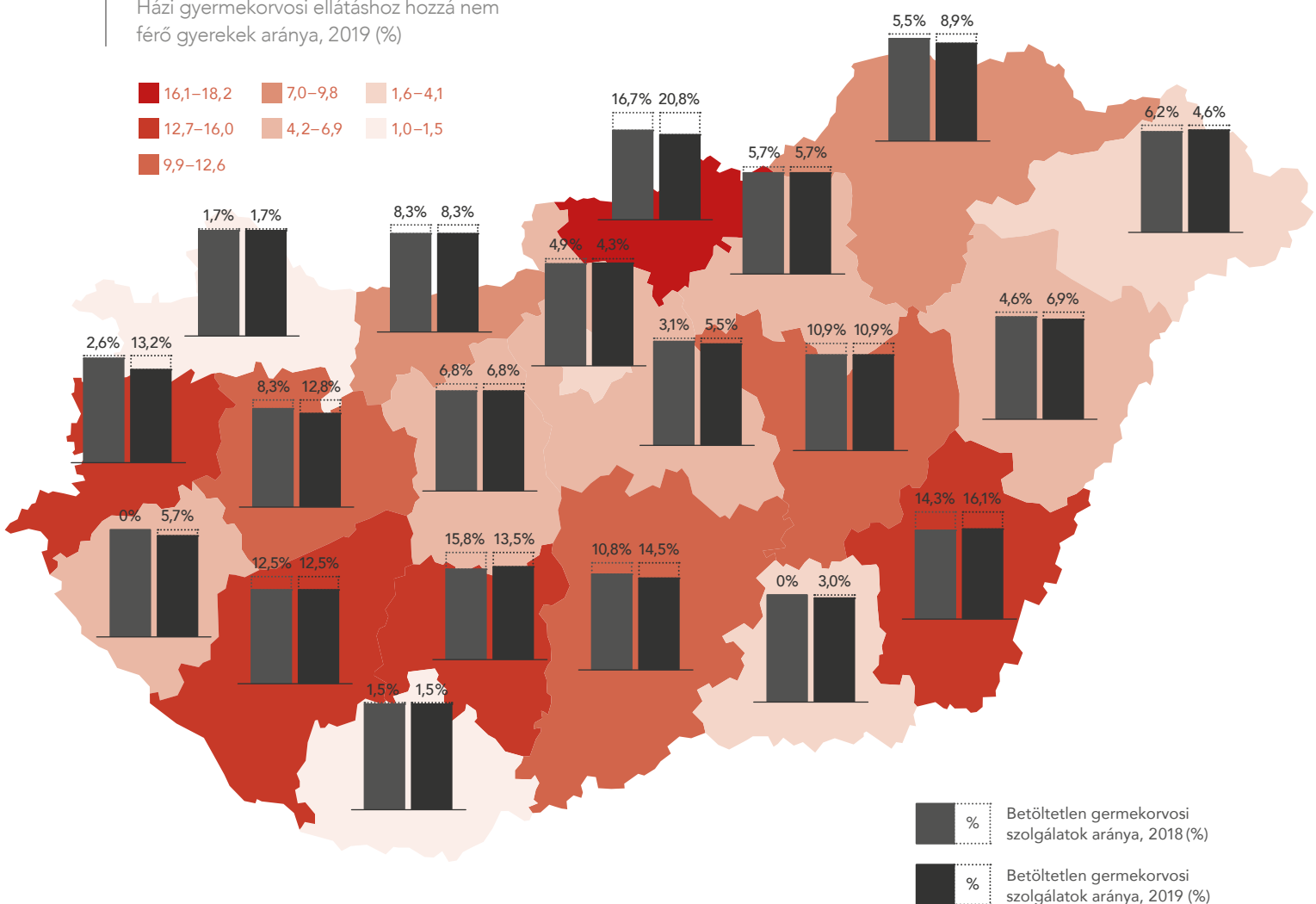
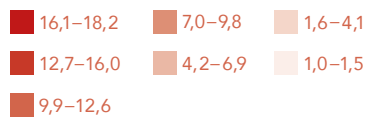
24. cikk: Egészség és egészségügyi szolgáltatások

„Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a lehető legjobb egészségi állapothoz való jogát, valamint, hogy orvosi ellátásban és gyógyító-nevelésben részesülhessen. Erőfeszítéseket tesznek annak biztosítására, hogy egyetlen gyermek se legyen megfosztva az ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevételére irányuló jogától.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

Már a tavalyi jelentésünkben beszámoltunk a **gyermekorvosi ellátásban tapasztalható súlyos hiányosságokról**, amely a 2019-es évben **tovább romlott**, és féltő, hogy **az ellátás struktúrája hamarosan fenntarthatatlanná válik**. Az ellátást biztosító gyermekorvosok 40%-a nyugdíjaskorú, és 20%-uk 70 évesnél is idősebb. A romló helyzetet a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőtől (NEAK) kapott statisztikai adatok is megerősítik. A 2018-as 89 **betöltetlen gyermekorvosi**

szolgálat száma 2019-ben 110-re nőtt, ami azt jelenti, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyén (+1 betöltött praxis), Tolna megyén (+1 betöltött praxis) és Budapestten (+2 betöltött praxis) kívül minden megyében stagnált vagy tovább növekedett a betöltetlen gyermekorvosi szolgálatok száma. Ennek eredményeképp **2019-ben már 72.273 fő 18 éven aluli gyerek nem fért hozzá gyermekorvosi ellátáshoz**.

Házi gyermekorvosi ellátáshoz hozzá nem férő gyerekek aránya, 2019 (%)

2018-hoz képest csökkent az iskolaorvosi szolgálatok száma, ennek ellenére a betöltetlen praxisok száma nőtt. Az iskolaorvosi ellátás a 26/1997. (IX. 3.) NM rendelet alapján teljes vagy részmunkaidőben biztosítható feladat, és ezt az esetek 92%-ában részmunkaidős szolgálatok biztosítják (2907 szolgálat), ezek lefedettsége 90% fölötti. A szakemberhiány a teljes munkaidős praxisok esetében jelent gondot, hiszen a 240 szolgálat 33%-a betöltetlen.

Ugyanakkor **nem csak az ellátáshoz való hozzáférés okozhat gondot** a gyerekeknek – derült ki a korábban már idézett **„Te hogy látod?”** kutatásból. A gyerekek, akik szöveges formában osztották meg orvosi élményeiket, **főleg negatív tapasztalataikról számoltak be**, és csak 20%-uk osztott meg pozitív élményt. Minden 3. válaszadó az orvos viselkedésére panaszkodott, minden 4. pedig az orvos valamilyen mulasztását emelte ki, pl. gumikesztyű használatának mellőzése.

„Azt mondta az orvosom, hogy nincsenek is olyan tüneteim, mint amiket mondok, és azt mondta, hazudok.”

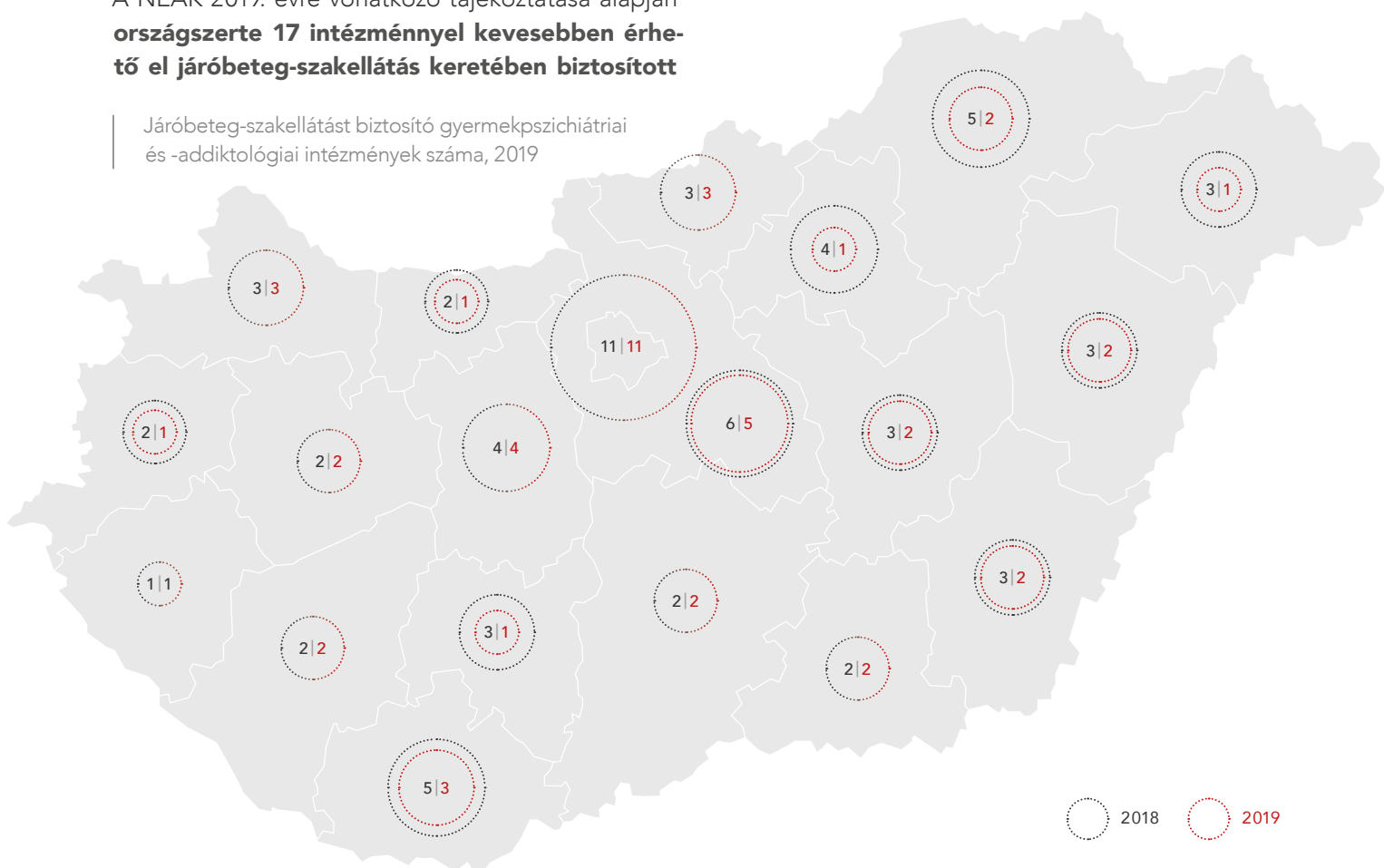
Forrás

Szintén a „Te hogy látod?” alapján készült jelentésből derült ki, hogy **a kérdőívet kitöltő 10 gyerekből 4 érezte azt, hogy volt már szüksége segítségre lelki, mentális vagy droggal-alkohollal kapcsolatos probléma miatt**, közülük 2 kért segítséget, és csak 1 volt elégedett az ellátással. A válaszadók 5%-a hivatkozott arra, hogy azért mulasztotta el a segítségkérést, mert nem volt elérhető ellátás a közelében.

gyermek- és ifjúságpszichiátriai ellátás 2018-hoz képest, aminek következtében a heti szakorvosi óraszám a 2018-as heti óraszám csupán 60%-a volt. **Az ellátást biztosító intézmények a legtöbb megye esetében csak a megyeszékhelyen érhetőek el.** Az ifjúságpszichiátriai fekvőbeteg-ellátás változatlan volt 2018-hoz képest.

A NEAK 2019. évre vonatkozó tájékoztatása alapján **országwide 17 intézménnyel kevesebben érhető el járóbeteg-szakellátás keretében biztosított**

Járóbeteg-szakellátást biztosító gyermekpszichiátriai és -addiktológiai intézmények száma, 2019

2019. július 1-től **emelkedett a védőnők bérezése**, azonban ez egyelőre nem állította meg a betöltetlen védőnői szolgálatok számának a növekedését. A NEAK tájékoztatása alapján 2019-ben **a területi és vegyes védőnői szolgálatok 8%-a volt az országban betöltetlen**. A megyei ellátottság nagyon eltérőnek bizonyult: a legrosszabb helyzetben Nógrád megye van, ahol a védőnői szolgálatok 32%-a betöltetlen, illetve Heves, Komárom-Esztergom és Jász-Nagykun-Szolnok megyében is 10–20% közötti a betöltetlen szolgálatok aránya.

2019-ben is kiemelt kormányzati célként jelent meg a születések számának növelése.⁵⁸ A KSH adatai szerint **a 2019-es születésszám 0,7%-kal elmaradt a 2018-astól**. Az elmúlt években tapasztalható stagnáló vagy csökkenő születésszám ellenére viszont a **császármetszések aránya gyors ütemben nőtt**. Az OECD adatok alapján az 1000 szülésre jutó császármetszést tekintve Magyarország mindig is rossz helyzetben volt – **most a 4. az országok rangsorában**. A további emelkedés okai nagyon összetettek, és sok tekintetben strukturálisak, rendszerszintű problémát jeleznek: kezdve azzal, hogy a teljesen eseménytelen szülést is orvos vezeti, odáig, hogy az orvosok a kockázatok minimalizálásában érdekeltek, mivel a műhibaperek között magas a száma azoknak, amelyeket a szülés során fellépő komplikációk miatti felelősség megállapítására indítottak. Emellett egyre több olyan nő vállal gyereket, akinek valamilyen kockázatot jelentő egészségügyi problémája van, illetve maga választja a programozott

császármetszést, de számíthat az is, hogy az adott kórházban mennyi szülést végeznek évente, mert az olyan kórházakban, ahol ez a szám 3 ezernél magasabb, az orvosok túlterheltebbek, kevesebb időt hagynak a vajúdsra, és a császármetszés gyorsabb megoldást jelenthet.

Szintén probléma, hogy bár egy 2017-es miniszteri rendelet lehetővé teszi, hogy a komplikációktól mentes esetekben anya és újszülöttje 24 órával a szülés után elhagyja a kórházat, alig van erre példa. 2019-ben a NEAK adatai alapján **10 ezer esetből csak 9-szer fordult elő (0,09%), és az is csak 47 esetben (0,47%), hogy a szülést követő 48 óra után elengedték az újszülöttet és az anyát**. A 2019. december 17-i Egészségügyi Közlönyben jelent meg egy új egészségügyi szakmai irányelv a **szülészeti és újszülött ellátásról**. Az új irányelv számos ponton progresszív, a nemzetközi standardokhoz közelítő ajánlást és protokollt tartalmaz.

2019-ben egy civil kezdeményezés következtében jelentős figyelem irányult az SMA-val (gerincvelői eredetű izomsorvadás) diagnosztizált gyerekek kezelésének nehézségeire. 2019 decemberében megállapodás született Magyarország és az SMA kezelésére szolgáló, egyetlen Európában is törzskönyvezett készítmény forgalmazójával, aminek eredményeképpen **minden 18 év alatti SMA-beteg hozzájuthat a szükséges kezeléshez**.

Anyatejes táplálás

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézete 2018-ban indított útjára egy **longitudinális kutatást**, ahol már a várandós anyákkal készítették az első adatfelvételt. **A 2019-ben publikált eredmények alapján a 7. hónapban járó várandós anyák csupán 0,5%-a nem tervezte, hogy szoptatni fogja csecsemőjét**. A várandósok 92%-a kizárólagos szoptatást, 6%-uk szoptatás és tápszeres etetés kombinációját tervezte. A következő adatfelvételre a babák fél éves korában került sor, ahol kiderült, hogy 6% azoknak a csecsemőknek

az aránya, akik nem kaptak anyatejet: a babák 90%-a szoptott születése után, 4%-uk pedig más módon, pl. anyatejgyűjtő állomásról beszerezve jutott anyatejhez. Fél éves korukban a babák 58%-a szoptott, és 17%-uk kapott kizárólagosan anyatejet. A szoptató anyák csaknem háromnegyede úgy nyilatkozott, hogy a gyerek igényei alapján szoptat, egytizedük a kialakított napi-rendhez igazította a baba táplálását, hatodik pedig időre szoptatott. Az anyatejes táplálás támogatásában **a Kormány is elkötelezett**.

58. A 2019. december 19-én megjelent **kormányhatározatok** értelmében összesen 6 fővárosi és vidéki meddősségi központot államosítottak 2022. december 31-ig tartó hatállyal.

A fiatalok egészségége

A Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) **kutatás** keretein belül 4 évente mérik fel az 5., 7., 9. és 11. osztályos kamaszok egészségmagatartását. Az adatfelvétel 2018-ban zajlott, az adatfeldolgozás pedig 2019-ben. Ebből kiderül, hogy **a gyerekek kevesebb gyümölcsöt és zöldséget esznek, kevesebben reggeliznek, és 5-6%-kal nőtt az elhízottak aránya** is 2014-hez képest. Az eredményekből meg tudhatjuk, hogy a tanulók negyede nem elégedett az egészségével, és gyakran számolnak be pszichés problémákról, valamint fáradtságról is. Ezzel együtt úgy találták, hogy **csökkent a lerészegedések aránya**, 10-ből 4-en számoltak be arról, hogy az elmúlt 1 hónapban alkoholt fogyasztottak. Viszont minden 4. kamasz próbált már valamilyen drogot élete során, és minden 8. gyújt rá hetente.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) szerint a fiatalok körében a 2. leggyakoribb halál az öngyilkosság. Magyarországon több prevenció program is fut, azonban a tanárok képzésének nem része egy depressziós vagy krízisben lévő fiatal felismerése. Hivatalosan az 500 fő fölötti iskolákban kellene iskolapszichológusi ellátást biztosítani, de sok betöltetlen álláshely van. Hosszabb távra az illetékes pedagógiai szakszolgálat, a gyermekjóléti szolgálat, esetleg mentális központok tudnak ingyenesen gyermekterápiát vállalni, bár sokszor erre az ellátásra **hónapokat kell várni**. Akut krízis esetén pszichiátriai osztályra kerülhetnek a gyerekek, de az országban csak **egyetlen rehabilitációs osztály van**. Krízisben lévő gyerekek számára elérhetőek lelkisegély-szolgálatok is. A **Kék Vonal gyereket segítő lelkisegély-szolgálat**a arról számol be, hogy **átlagosan naponta 3-4 öngyilkossági krízissel találkoznak**.

„Közel ezer esetben az öngyilkossági gondolat vagy akut készletelés is megjelent a konzultációkban. Ezek a megkeresők vonalunkon meghallgatást, figyelmet, érzelmi támogatást kaptak, és teret, időt a közös gondolkodásra a megoldás keresés érdekében. A segítő beszélgetés eszközei természetesen nem elegendőek a mentális problémák kezeléséhez, de a 116 111 Lelkisegély-vonal előszobája lehet gyermekvédelmi intézkedéseknek, pszichológiai, gyermekpszichiátriai ellátásnak. Sok hívónk már diagnosztizált pszichés betegséggel él, de nem kap megfelelő ellátást vagy a terápiás segítség mellett is megél nagyon nehéz mélypontokat.”

Forrás

Egy több mint 9 ezer 18 éven aluli fiatal megkérdező felmérésből kiderül, hogy a **kamaszok 74%-a használja 3 óránál többet naponta az internetet**, 40%-uk pedig több mint 4 órát tölt rajta, általában okostelefonról. Ezzel együtt 78%-ban töltenek napi 2 óránál többet személyesen a kortársakkal, viszont 71%-uknak van olyan barátja, akivel csak az online térben tartja a kapcsolatot, és 90%-uk kapott már ismeretlentől üzenetet. A válaszadók harmada olvas szívesen híreket, így jelentősen érintik őket a megjelenő álhírek is. **A megkérdezett fiatalok 44%-a számolt be arról, hogy zaklatták már az interneten.** Továbbá a meg-

kérdezett 14 éven aluliak 33%-a nyilatkozta, hogy kértek tőle erotikus képet az interneten.

2019 nyarán két törvényjavaslatot is benyújtottak a **menstruációs termékek ÁFA-csökkentése**, illetve a szegénységben élők számára ingyenes biztosítása kapcsán, azonban ezek még azelőtt **elbuktak**, hogy a parlament elé kerülhettek volna. Eközben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szerint **a magyar lányok és nők 30%-át érintheti a menstruációs szegénység**, ami miatt sok fiatal lány marad ki az iskolából menstruációja idején.

26. cikk: Szociális biztonság

„Az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a szociális biztonsághoz (...) való jogát.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

2019-ben is a születésszám növelése dominálta a családpolitikát, aminek érdekében év elején egy **7 pontos családvédelmi akciótervet** jelentettek be, amelynek elemei többek között a 4 vagy több gyerekes anyák adómentessége, a nagyszülői gyed bevezetése, a csok kiterjesztése vagy a nagycsaládosok autóvásárlási kedvezménye (lásd Előszó: Intézkedések és eredmények). Ezek az ellátások sok esetben a leghátrányosabb hely-

zetű családok számára nem elérhetőek. A nagy összegű támogatások ellenére a **családi pótlék** – ami sok családnak fontos bevételt jelent – **összege 10 éve nem nőtt**. A gyerekszám csökkenése miatt a családi pótlékot igénybe vevő családok és gyerekek havi átlagos száma folyamatosan csökken, de így is 2018-ban havonta átlagosan **több mint 1 millió 750 ezer gyerek** vette igénybe a támogatást – derül ki a KSH adataiból.

„Az észak-borsodi és észak-nógrádi falvakban mérhetetlen a nyomor. Semmilyen munkalehetőség nincs, az itt élőket gyakorlatilag a rendszerint két-három éves időtartamú »szociális projektek« és civil szervezetek adományai tartják életben. Sok az alultáplált gyerek, ami nem is csoda, amikor a hurkába is csak krumplira futja hús helyett, az ételérzékenységben szenvedő gyerekeknek pedig esélyük sincs speciális étrendet tartani, így állandóan betegeskednek.”

Forrás

Az Eurostat 2019-ben publikált adatai alapján **szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának**⁵⁹ **kitettek közé Magyarország 2018-ban a gyerekek 23,8%-a tartozott**. A Gyerekesély Közhasznú Egyesület 2014–2017-es időszakról szóló értékelésében⁶⁰ szintén a SILC-adatok részletes elemzésén keresztül mutatta be a gyermekszegénység alakulását az elmúlt időszakban. Eredményeik szerint az 1990-es évek óta Magyarországon az EU átlagnál mindig ma-

gasabb volt a gyermekszegénység, amely a gazdasági világválság időszakában tovább nőtt. A gazdasági válság azokat a gyerekeket sújtotta a leginkább, akik más szempontból is hátrányosabb helyzetben voltak, pl. a szüleik alacsony iskolai végzettséggel rendelkeztek. A legnagyobb arányú gyermekszegénység 2010 és 2013 között jellemezte Magyarországot, amit feltehetően a szociálpolitikai rendszer jelentős átalakítása, a szegénység csökkentését célzó pénzbeli juttatások csökkenté-

59. A szegénységsszámítások összetett módszertannal rendelkeznek. Európai szinten az Eurostat módszertana szerint gyűjtött SILC (Statistics on Income and Living Conditions) adatai alapján nyerhetünk információt a gyermekszegénység mértékéről. A SILC módszertana alapján szegénységi kockázattal érintettek azok, akik a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkeznek háztartásokban éltek. A meghatározott 9 problémából legalább 3-ban érintettek tekinthetők anyagilag depriváltak. Akikre pedig legalább 4 probléma jellemző ezek közül, azok súlyos anyagi deprivációnak kitettek. Alacsony munkaintenzitású háztartásnak számít egy háztartás, ahol a munkaképes korú (18 és 59 év közötti) tagok az előző évben teljes munkapotenciáljuk kevesebb mint 20%-át töltötték munkával.

60. Civil jelentés a gyerekesélyekről 2014–2017. Az adatok Gábos András és Tóth István György „Gyermek helyzet a gazdasági válság idején és utána” című tanulmányából származnak.

se eredményezett. 2014 és 2017 között a szegénységi ráta és az anyagi deprivációban érintett gyerekek aránya is csökkenést mutat, és újra javulni látszik családtámogatások szegénységcsökkentő hatása is, azonban a gyors javulás mögött meghúzódó folyamatok feltárá-

sához részletes kutatások szükségesek. Mindemellett fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a szülők alacsony iskolai végzettsége, alacsony munkaintenzitása, a kis-településeken élés, illetve roma származásuk továbbra is jelentős szegénységi kockázatot jelent.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat oktatási, foglalkoztatási és szociális elemekből álló Jelenlét programja 30 településen indult el 2019-ben. Fotó: Hajdú D. András

Kép forrása

Magyarország nem rendelkezik a kizárólag a romák felzárkóztatására fókuszáló stratégiai dokumentummal, viszont a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. (2011–2020) dokumentum kiemelt prioritása a romák felzárkóztatása. A Stratégia 2020-as lejárátát követő fejlesztéspolitikát érintő szemléletváltást vetítheti előre, hogy 2019. május 1-től az EMMI-től **a Belügyminisztériumhoz került át** a Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárság, valamint kinevezésre került **egy roma ügyekért felelős miniszteri biztos**. A belügyminiszter álláspontja szerint korábban a felzárkóztatásra írá-

nyuló tervek „szétforgácsolódtak”, és nem jutottak el a célzott társadalmi réteghez, így a jövőben ezt jobban **a hátrányos helyzetű térségekre kell fókuszálni**. Ezzel összhangban a 1404/2019. (VII. 5.) számú, „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról címet viselő kormányhatározatban került rögzítésre, hogy Magyarország 300 leghátrányosabb településére ki kell terjeszteni a Magyar Máltai Szeretetszolgálat oktatási, foglalkoztatási és szociális elemekből épülő **Jelenlét programját**, amelybe a településeket szakaszosan kell bevonni. 2019-ben 30 településen indult meg a program.

OKTATÁS, SZABADIDŐ, KULTÚRA

28. és 29. cikkek: Oktatás, ezen belül szakképzés és tanácsadás

*„Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: (...) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejtését (...)”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

A minőségi oktatáshoz való jog biztosításával összefüggő kérdések megvitatásának kiemelt szerepe volt a 2019-es évben is. A köznevelést érintő jogszabályi változások (lásd Előszó: Intézkedések és eredmények) és az új NAT bevezetéséről szóló információk alapvetően határozták meg az évet.

Korábbi **Gyermekjogi jelentés**ünkben beszámoltunk a NAT első tervezetéről, melyet 2018 végén bocsátottak társadalmi vitára a 2019 szeptemberi tervezett bevezetése előtt. Az év első felében azonban **a NAT átdolgozása még folyamatban volt**, majd az EMMI minisztere 2019 szeptemberében bejelentette, hogy **az új NAT 2020 szeptemberében** kerül bevezetésre.

Az új NAT kiemelt területként említették a **hazafias és honvédelmi nevelést** és a diákok hangsúlyosabb **zenei nevelését** is, a **matematikában** a hangsúlyt pedig az életközeli, a gyakorlatban előforduló példákra fektették az elvont fogalmak, tételek ismerete helyett. Decemberben azonban újabb hírek jelentek meg, melyek szerint **nem lesz új NAT**, a jelenlegi Alaptanterv módosul lényeges elemeiben, koncepcionálisan: „A **NAT átalakítását** széleskörű szakmai és társadalmi egyeztetés előzte meg, több mint ezer vélemény, javaslat érkezett a készítőkhöz, és ezek figyelembe vételével alakult ki a kormány elé került javaslat. A módosítások révén a Nemzeti alaptantervben megjelennek azok a módszertani változások, amelyek lehetővé teszik a minden korábbinál modernebb, korszerűbb kerettantervek elkészítését is.”

2019 júliusában az Országgyűlés megszavazta a **Köznevelési törvény módosítását**. Ennek részeként **változott az óvodába járási kötelezettség és a kötelező iskolakezdés szabályozása**⁶¹ (bővebben lásd Előszó: Intézkedések és eredmények). A Köznevelési törvény módosítása 2019. szeptember 1. napjától átalakította a magántanulói státuszt, ún. **egyéni munkarendben tanuló** státuszokra, a diákok felmentését engedélyező szerv pedig az Oktatási Hivatal lett. A módosítás része az is, hogy az alternatív iskolák tanterve legfeljebb 30%-ban térhet el a központi keret-tantervben részletezett tantárgyi struktúrától.

A módosított törvény 27. § (7) bekezdése továbbra is azt biztosítja az iskolák számára, hogy az SNI-s és a BTM-es (beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség) szakértői vélemény alapján tanulmányaikat egyéni munkarendben folytató tanulók után az intézmény az osztályok heti időkeretén felül heti átlagban 10 órát kapjanak: ebben a tekintetben nem volt változás, a módosítás ugyanannyi többletórakeretet biztosít, mint amennyi korábban a magántanulók esetében volt.

2019 novemberében újabb jogszabály-módosító javaslatról lehetett olvasni, mely leginkább **az alternatív iskolákat érintette negatívan**. A **Magyar Waldorf Szövetség állásfoglalásában** kifejtette, miért tartja sérelmesnek a jogszabály módosítását, azonban az EMMI közleménye szerint az alternatív intézmények nyilvántartásba vételére vonatkozó szabályozás valóban módosul, de ez **nem jelenti azt, hogy megszűnénének az alternatív iskolák**.

2019 februárjában jelentették be, hogy a 2020/2021-es tanévtől a 9. és 11. osztályos nappali tagozatos gimnáziumi és szakgimnáziumi képzésben tanulók kétételes egyéni vagy csoportos **nyelvoktatás**ban vehetnek

részt a NAT szerint tanulható **első idegen nyelvek célországáiban**. A program célja, hogy a kétszer kéthetes, nyelvi környezetben tanulás reális lehetőséget biztosítson a diákoknak arra, hogy **használható nyelvtudásra** tegyenek szert.

2019 őszén meghatározó volt továbbá annak a korábbi döntésnek a felülvizsgálata, mely előírta a **kötelező nyelvvizsga** szükségességét a felsőoktatási tanulmányok megkezdéséhez. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájával (HÖÖK) és más szervezetekkel való egyeztetés után azt javasolta, hogy a **kötelezőnyelvvizsga-követelmény kerüljön ki** a felsőoktatási felvételi elvárások közül.

Irány az egyetem 2020! elnevezéssel ingyenes felvételi felkészítő program indítását jelentette be az EMMI Köznevelésért Felelős Államtitkársága, melynek alapvető célja, hogy a felsőoktatás kapuit minél több fiatal előtt kitarja, lehetőséget biztosítva számukra a sikeres felvételi eredmény elérésére.

A Pedagógusok Szakszervezete 2019-ben publikált kutatása rávilágít a **pedagógusok túlterheltségére**. Egy hazai pedagógus átlagosan heti 56 órát dolgozik, ezen kívül pedig az otthoni adminisztratív munkával (pl. felkészülés a másnapi órákra, dolgozatjavítás) heti szinten 18 órát tölt. Ezzel együtt a KSH által közölt adatok alapján 2019 második negyedévében **4543 üres álláshely volt az oktatásban**.

A 2019-es év végén megjelentek a 2018-as **PISA-felmérés** eredményei, mely alapján **a magyar diákok teljesítménye javult, ám összességében még mindig az OECD⁶²-átlag alatt teljesítenek**.

61. Annak a szülőnek, akinek a 6. életévét betöltött gyereke 2020 szeptemberében még nem kezdené meg a tanulmányait, **szakértőhöz** kellett fordulnia.

62. Organisation for Economic Co-operation and Development – Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet: Párizsi székhelyű nemzetközi gazdasági szervezet, amelynek Magyarország 1996 óta a tagja. Globális szervezatként az OECD célja az, hogy segítse a tagállamok kormányait a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében.

„Csalódást keltő, hogy sok országban a tanuló iskolája vagy irányítószáma marad a teljesítménye legerősebb előrejelzője. Argentínában, Bulgáriában, Csehországban, Magyarországon, Peruban, Szlovákiában és az Egyesült Arab Emírségekben egy hátrányos helyzetű tanulónak csak nyolcadannyi esélye van az előnyösebb helyzetűeknél arra, hogy ugyanabba az iskolába járjon, mint a jól teljesítők.”

Forrás

Az alapvető jogok biztosának átfogó vizsgálata megállapította, hogy ha egy gyerek hosszú kórházi ellátásra szorul, de közben nem szeretne az iskolában sem lemaradni, akkor ma nagyon kevés helyen tud hozzájutni a szükséges oktatáshoz. A Magyar Pedagógiai Társaság beadványa után a biztos feltárta, hogy **a tartós kórházi gyógykezelt gyerekek oktatáshoz való joga több ponton sérül**: a jogszabály eleve nem rögzíti a tartós gyógykezelés fogalmát, így azt sem, hogy mennyi az az idő, amelytől „tartós” a kezelés, és nincs világos iránymutatás arra nézve sem, hogy mikor jogosult a kórházban kezelt gyerek az ottani oktatás igénybevételére, illetve a kórházakban és klinikákon nyújtandó oktatás személyi feltételei is hiányoznak.

A korábban már tárgyalt „Te hogy látod?” kutatás eredményei alapján a **magyar gyerekek számára a legfontosabb kérdés az oktatás**. Szerintük Magyarországon elsősorban azzal tudja jobbat tenni a gyerekek helyzetét, ha jó minőségű oktatást és álláslehetőségeket biztosít. Leginkább az foglalkoztatja őket, hogy mennyire hasznos, amit tanulnak, a jövőt illető legfőbb aggodalmuk pedig, hogy nem találnak állást. Tisztában vannak a tanulás jelentőségével, és megfelelő környezetet szeretnének hozzá. Ez nem csak az oktatási rendszeren múlik: ahol az iskola biztonságos, vidám hely, és a tanárok tisztelettel bánnak velük, ott a tananyagot is az átlagnál többen látják hasznosnak. A jó iskolákban nagyobb a tanulási kedv, mégis, **10-ből csak**

1 gyerek számára öröm a tanulás, és a gyerekek ötöde szerint túl sok a bántalmazás az iskolákban.

Ezért is nagyon fontos az, hogy 2019-ben a média több alkalommal is beszámolt olyan esetekről, amikor oktatási intézményen belül fordult elő valamilyen erőszakos cselekmény. Az esetek kapcsán nagyobb figyelmet kapott az **iskolai bántalmazás** és az, hogy milyen sok gyerek érintett benne. A „Te hogy látod?” kutatás eredményei alapján **minden 5. gyerek szerint nagyon sok a zaklatás és bántalmazás az iskolákban**. Kiemelten szerepet kell hogy kapjon a **prevenció az iskolai környezetben**, ennek fontosságára hívja fel az ELTE PPK Neveléstudományi Intézet tanulmánya.⁶³

Civil szervezetek kezdtek aláírásgyűjtésbe 2019-ben azért, hogy állítsák vissza a **tankötelezettségi korhatárt** 18 évre. A KSH adatai is azt mutatják, hogy **rengeteg fiatal esik ki a magyar oktatási rendszerből a tankötelezettségi korhatár leszállítása óta**. Közben a korai iskolaelhagyók (azok a 18–24 éves fiatalok, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek) arányát uniós szinten 10%-ra szeretnék csökkenteni, Magyarországon ez a szám tavaly 12,5% volt, ami a 6. legnagyobb arány az uniós tagállamok között. Az Oktatási Hivatalnak a 2018/2019-es második félévére vonatkozó adatai szerint a **végzettség nélküli iskolaelhagyás** több mint **60 ezer diákot** veszélyeztetett (csak az általános iskolákban 50 ezret).

63. A tanulmány célja az iskolai prevenció beavatkozásainak hozzáférhetősége és az iskolák prevencióaktivitása vonatkozásában a rendszerváltást követő 30 évben azonosítható hazai tendenciák felvázolása és értelmezése.

A 16 és 18 év közötti gyerekek száma és aránya, akik nem járnak az iskolába

Forrás: **Melléklet Magyarország a Gyermek Jogairól Szóló Egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről szóló 6. időszakos jelentéséhez**

Kor	2014/2015 tanév		2018/2019 tanév		Különbség	
	szám	arány	szám	arány	szám	arány
16	7 146	7,2	7 528	7,81	382	0,61
17	9 904	9,71	14 520	14,61	4 616	4,9
18	30 109	27,67	33 484	34,6	3 375	6,93
összesen	47 159	15,24	55 532	18,98	8 373	3,74

31. cikk: Szabadidő, kultúra

*„A gyermeknek joga van a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhoz és szórakoztató tevékenységekhez, ahhoz, hogy szabadon részt vehessen a kulturális és művészeti életben.”
(részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)*

A tanárok mellett a **diákok túlterheltsége** továbbra is az egyik leggyakoribb kritika a jelenlegi oktatási rendszerrel szemben.

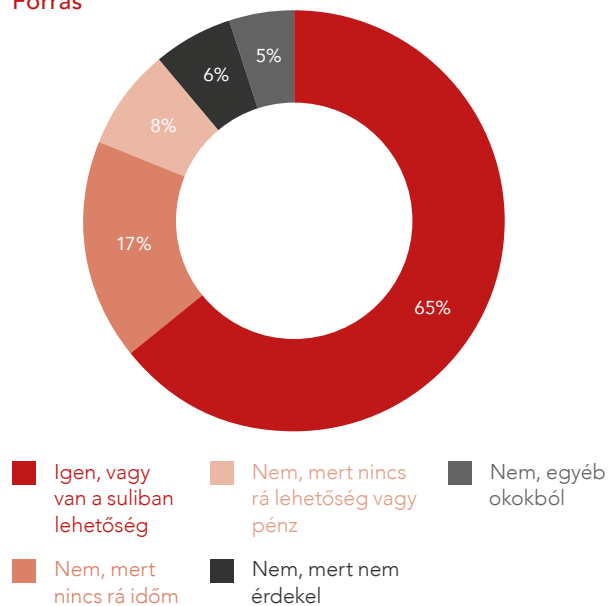
A **„Te hogy látod?”** a legfrissebb kutatás, amely foglalkozik a gyerekek szabadidőhöz való jogának érvényesülésével. A kérdőívet kitöltő 5300 gyerek válaszaiból kiderült, hogy 3-ból 2 gyereknek van lehetősége részt venni szabadidős, iskolán kívüli tevékenységben. **Minden 3. gyerek azonban kimarad ebből, elsősorban az időhiány miatt.** A gyerekek 8%-a azért nem jár el sportolni, zenélni vagy kulturális, művészeti programra, mert túl sok pénzbe kerül, vagy nincs rá lehetőség a lakóhelyükön. A gyerekek 6%-ának nem kelti fel semmi az érdeklődését.

A kutatás alapján készült jelentés bemutatja, hogy **a gyerekek iskolai háttere nagyon meghatározó abból a szempontból, hogy részt vesznek-e szabadidős tevékenységekben.** A pénz, a lehetőségek és az érdeklődés hiánya a szakiskolába vagy szakközépiskolába járóknál jelent főként akadályt, lakóhely szerint pedig rosszabb a helyzetük a falvakban élő gyerekeknek. Az időhiány, az anyagi és a hozzáférésebeli problémák őket érintik a leginkább, míg a fővárosiak között a legnagyobb azoknak az aránya, akik az érdeklődés hi-

ánya miatt nem vesznek részt benne. Míg 10-ből 7 általános iskolás és gimnazista jár valahová az iskolán kívül, a szakgimnáziumokba járók közül 5-en, a szakiskolásoknál, szakközépiskolásoknál csak 4-en. Az időhiány leginkább a szakgimnáziumba járók számára jelent akadályt (28%), de a szakiskolába vagy szakközépiskolákba járók esetében is magasabb ez az arány (22%), mint az átlag.

Részt veszel iskolán kívüli tevékenységekben, mint pl. sport, zene, színház?

Forrás

EGYÉB KÜLÖNLEGES VÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

22. cikk: A menedékkérő gyermekek speciális védelme

„Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy az a gyermek, aki akár egymagában, akár apjával és anyjával vagy bármely más személlyel együtt az erre vonatkozó nemzetközi vagy hazai szabályok és eljárások értelmében menekült helyzetének elismerését kéri vagy menekültnek tekintendő, megkapja az Egyezményben és más emberi jogokkal kapcsolatos vagy humanitárius jellegű egyéb nemzetközi okmányokban, amelyekben az említett államok részesek, elismert jogok élvezetéhez szükséges védelmet és humanitárius támogatást.” (részlet az ENSZ Gyermekjogi egyezményéből)

A migráns gyerekek menedékjoghoz való tényleges hozzáférése erőteljesen akadályozott, ugyanis a két déli tranzitónában (Tompá és Röske Határátkelőhelyek) átlagosan napi 1-2 menedékkérelmet fogad be a Menekültügyi Hatóság. Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság által szolgáltatott adatok szerint 2019. január 1. és 2019. augusztus 31. között mindössze **476 menedékkérelmet kellett elbírálnia a magyar hatóságoknak**. A nemzetközi védelemben részesített menedékkérők száma az összes benyújtott menedékjogi kérelmek 7%-át (35 kérelem) teszi ki. A **menedékjogi eljárások elhúzódását** jól mutatja Abouzar Soltani

iráni menedékkérő és 10 éves gyerekének az esete, akik lassan több mint 1 éve tartózkodnak a tranzitónában, ugyanis a menekültügyi hatóság érdemben nem vizsgálta menedékkérelmüket arra való hivatkozással, hogy Szerbián, egy biztonságos harmadik országon keresztül érkeztek Magyarországra, és ezért rendelkezett előbb Szerbiába, majd Iránba történő kiutasításukról. Soltaniék jogorvoslati kérelemmel éltek a kiutasítással szemben, menekültügyi eljárásuk jelenleg is folyamatban van. **Ez a gyakorlat súlyosan sérti a menedékkérő gyerekek tisztességes eljáráshoz való hozzáférését.**

A menedéjoghoz való hozzáférés korlátozottsága, a már benyújtott menedéjogi kérelmek érdemi vizsgálat nélküli elutasítása, valamint a menekültügyi eljárások időbeli elhúzódása súlyosan veszélyezteti a migráns gyerekek nemzetközi védelemhez és biztonsághoz való jogának érvényesülését.

A 2018. július 1-től hatályba lépett új idegenrendészeti szabályok értelmében 2019-ben is folytatódott a menekültügyi hatóság azon gyakorlata, miszerint az elfogadhatatlanság miatt elutasított menedékkérelmeknek a jogorvoslati eljárás idejére nem biztosított napi étkezési lehetőséget. Az Európai Bizottság 2019.

október 10-én indokolással ellátott véleményét adott ki a **Magyarország ellen indított kötelezettségszegési eljárás**ban, amelyet az élelmiszer-ellátás tranzit-zónákban való elmulasztása miatt indított. A Helsinki Bizottság beszámolója szerint olyan eset is előfordult, amikor az étkezési időben a gyerekeket elválasztották a szüleiktől, nehogy a családtagok meg tudják osztani az ételt. Ez utóbbi jogsértő gyakorlat, amely a jogorvoslati eljárás idejére nem biztosítja a családok felnőtt tagjai számára a napi étkezés lehetőségét, sérti a gyerekek és szüleik emberi méltósághoz való jogát és a gyerekek legfőbb érdekét.

„Szeptember 23-án harminc Tompán fogva tartott családfő petícióval fordult a tranzit-zóna vezetéséhez. A sok-sok hónapra elzárt családok kétségbeesése érthető, hiszen a szülők tehetetlen tanúi annak, hogy a gyerekeiket megfosztják mindattól a jótól, iskolától, játéktól, szabadságtól, vidámságtól, amely kijár minden más gyereknek. Nem értik, ha már sokszor éveket várva legálisan léptek be a tranzit-zónába, és semmiféle bűncselekményt nem követtek el, miért tartják őket mégis fogva, mégpedig határozatlan ideig. Mint írják, »a szülők súlyos lelki problémákkal küszködnek a gyerekeik sorsa miatt, és azért, mert a jövő kiszámíthatatlan.«.”

Forrás

Noha az elmúlt években az **ENSZ Menekültügyi Főbiztossága**, az **Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága** (CPT), az **Európa Tanács emberi jogi biztosa**, az Európai Bizottság és az Európai Parlament is állásfoglalásaikban kifogásolták a **menedékkérők (és különösen a gyerekek) tranzit-zónákban történő fogva tartását**, 2019. november 21-én az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) **Nagykamarájának** Ilias és Ahmed kontra Magyarország ítéletében ezzel **ellenkező megállapításra jutott**. Az EJEB ugyanis úgy ítélte meg, hogy a menedékkérők tranzit-zónákban történő fogvatartása **nem tekinthető őrizetnek**. Fontos hangsúlyozni azonban, hogy az EJEB a tranzit-zónákban uralkodó 2015-ös állapotokat vizsgálta, és azok alapján hozott ítéletet. 2015 óta **változott a helyzet**, és a tranzit-zónákban nagy többségében gyerekeket és szülőket tartanak fogva a teljes menekültügyi eljárás idejére.

Az **életkor meghatározási eljárás pontatlansága** miatt sok olyan, valójában kísérel nélküli kiskorú maradt őrizetben a tranzit-zónában, akit a hatóság tévesen nagykorúnak ítélt meg. **Ez a sérelmes gyakorlat azt eredményezi, hogy e kísérel nélküli kiskorúak számára nem biztosított a Gyermekek jogi egyezményben foglalt jogok érvényesülése.**

Pozitív fejleményként értékelhető, hogy az Európa Tanácsa emberi jogi biztosa 2019. május 17-i magyarországi látogatásáról szóló jelentésében beszámol arról, hogy a kísérel nélküli kiskorúak gondozására hivatott személyzet rendkívül hozzáértő és **számos pozitív megközelítést** alkalmaz a sérülékeny fiatal menekültek befogadására és személyes fejlődésük elősegítésére. Sajnálatos ugyanakkor, hogy **a főtí gyermekotthon bezárását** még 2017 januárjában jelentette be az EMMI, azonban a mai napig nem ismert, hogy a szakminisztériumnak milyen jövőbeli tervei vannak az ott tartózkodó kísérel nélküli kiskorúak elhelyezésével és jövőbeli gondozásával kapcsolatban.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége 2019-es alapvető jogokról szóló jelentésében **aggály**át fejezte ki amiatt, hogy a magyar hatóságok csak a 14 év alatti kísérő nélküli kiskorú menedékkérők számára jelölnek

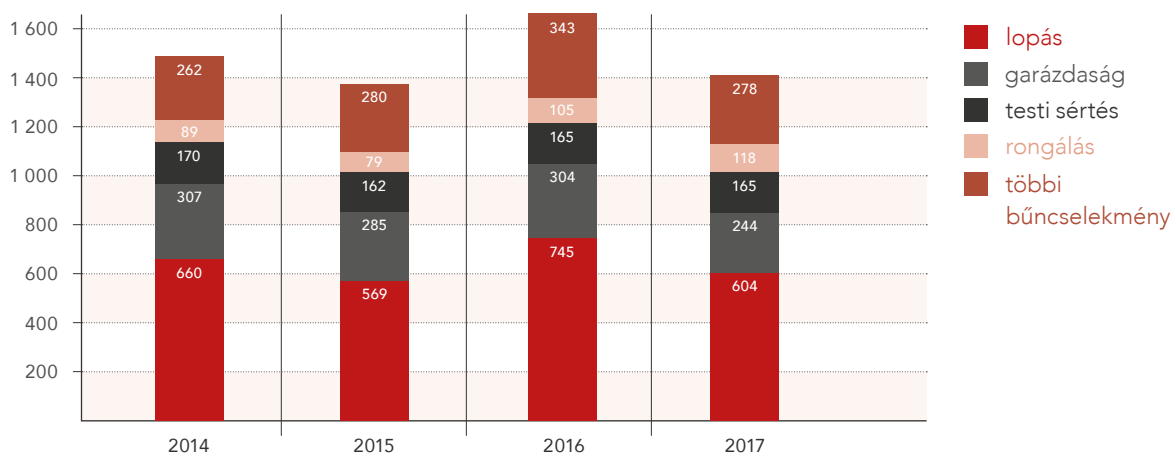
ki gyermekvédelmi gyámot és helyezik el őket a főtí gyermekotthonban. **Ez a gyakorlat sérti a Gyermekjogi egyezmény 2. cikkében foglalt alapvető, a megkülönböztetés tilalmát.**

37., 39. és 40. cikkek: A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszere

Az igazságszolgáltatással elkövetőként kapcsolatba kerülő gyermekkorúak és fiatalkorúak száma 2013 óta egyre csökkent. Összehasonlítható adatok azonban csak a 2018-as év első félévéig állnak rendelkezésre, ugyanis az új Büntetőeljárás törvény⁶⁴ beve-

zetésétől megváltozott az elkövetőkről gyűjtött statisztikai adatok rendszere. 2018 második félévétől az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai Rendszerben (ENyÜBS) csak az elkövetések számát tartják nyilván, az elkövetők pontos számát nem.

Regisztrált gyermekkorú elkövetők száma
a leggyakrabban elkövetett bűncselekmények szerint

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által is kifogásolt leszállított büntethetőségi korhatár visszaállításával kapcsolatban 2019-ben sem történt pozitív változás, pedig az előző években a 0–13 éves korú gyerekek közül 24–27 gyerek követett el olyan bűncselekményt, amiért felelősségre vonás járt. A *Regisztrált gyermekkorú el-*

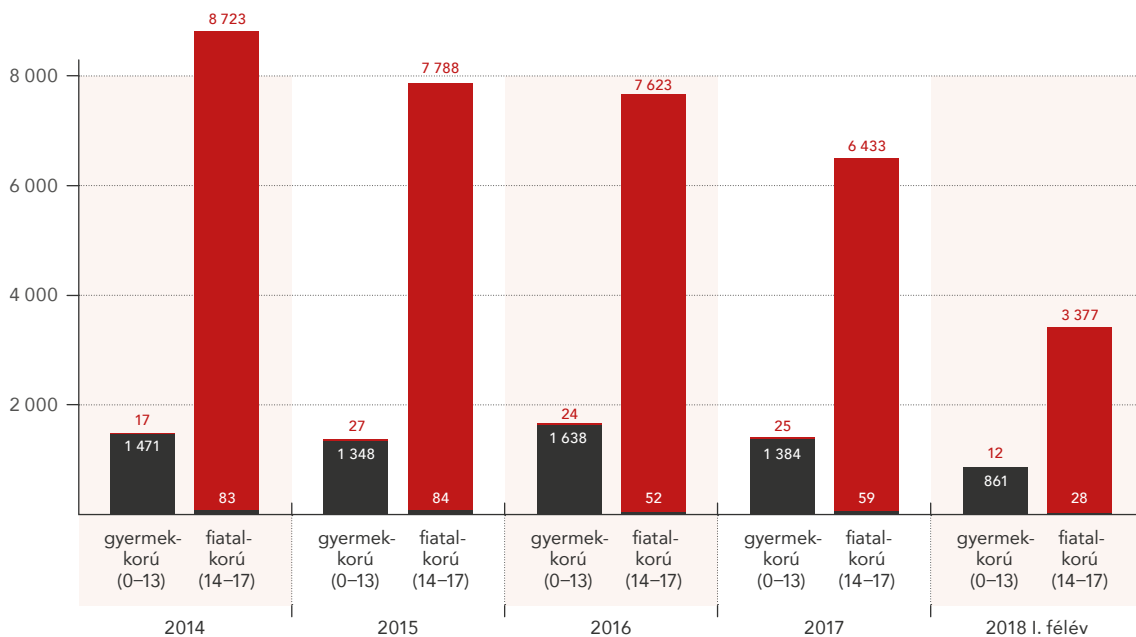
követők száma a leggyakrabban elkövetett bűncselekmények szerint ábrán is jól látható, hogy kb. ötödannyi gyermekkorú követ el bűncselekményt, mint fiatalkorú. Ők kisebb súlyú cselekményekben és nem a szigorú megítélés alá eső, személy elleni bűncselekményekben érintettek.

64. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

| Regisztrált elkövetők száma

■ nem büntethető elkövető

■ büntethető elkövető

A fiatalkorúak büntetőügyeinek elbírálásában gyermekjogi szempontból mérföldkövet jelent, hogy 2019-ben **a tatabányai hajléktalanyilkosságokat elkövető kamasz fiú anyját is felelősségre vonták**. A bíróság megállapította, hogy az anya súlyosan elhanyagolta, és sokszor bántalmazta is fiát. Ahogy arra a fiú védője is rámutatott, a fiú tette mögött a család és az ellátórendszer hiányosságai egyaránt meghúzódnak, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni: a fiút és kisebb testvérét korábban már védelembe vette a gyámhatóság. Az anyával szemben kiskorú veszélyeztetése és kapcsolati erőszak miatt indult eljárás, első fokon fel-függesztett börtönbüntetésre ítélte őt a bíróság.

2019 nyarán a budapesti MOM Sportközpontban történt **tűzben életét vesztette egy 8 éves kislány**. Az édesanya által nevelt, korábban a gyámhatóság által védelembe vett gyerekeket a tragédia után gyermek-

otthonba helyezték. Nem tudjuk megítélni, és nem is vállalkozunk annak eldöntésére, hogy a családból történő kiemelés valóban a gyerekek legfőbb érdekét szolgálta-e. Az azonban biztos, hogy az esetről készült híradások, cikkek, videók, interjúk, amelyekben több esetben arccal és névvel is szerepelnek az érintett gyerekek, illetve amelyeken keresztül bárki részletesen betekintést nyerhet a család korábbi vagy akár a balesetet követő életébe, nem segíti a tragédia feldolgozását és az érintett gyerekek jóllétét. Mi több, a gyerekek magánéletéhez való jogának megsértése mellett alapot adhat kortárs (és nem kortárs) bántalmazásra, zaklatásra.

Az erőszakos bűncselekmény gyerekáldozatainak kezelése tekintetében 2019-ben egy olyan kutatás látott napvilágot, ami a kiskorú veszélyeztetése tényállásokkal kapcsolatos bírósági ítélezési gyakorlatot vizsgálta, amiben a következő megállapítás olvasható:

„Elrettentő a gyakorlat a gyermekbarát vagy gyermekközpontú igazságszolgáltatás kívánalmát szem előtt tartva a gyermekmeghallgatás gyakorlatának tekintetében Komárom-Esztergom (84%), Fejér (75%), Zala (57,1%) és Győr-Moson-Sopron (52,6%) megyékben. A négy megye mindegyikében az esetek több mint felénél hallgatják meg a kiskorú sértetteket három vagy annál is több alkalommal, így ezekben a megyékben egyértelműen újra-traumátizálja a gyermekeket a büntetőeljárás, amely rendszerabúzusnak tekinthető.”

Forrás

A BSR adatai alapján 2019-ben összesen **2170 gyermekkorú (0–13 éves) vált bűncselekmény áldozatává**. Legnagyobb számban kiskorú veszélyeztetését (582) és testi sértést (473) követték el sérelmükre. A fiatalok (14–17 évesek) körében 3654-en váltak bűn-

cselekmény áldozatává. Legnagyobb számban lopást (1018), testi sértést (690) követték el ellenük, illetve garázdaság áldozatává váltak (628). A korábbi évek adataihoz képest ezek csökkenő számok.

FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK VÉDELMEÉRŐL FEGYVERES KONFLIKTU- SOKBAN

*„Az Egyezményben részes államok minden lehető gyakorlati intézkedés megtételével gondoskodnak arról, hogy a tizenötödik életévüket be nem töltött személyek ne vegyenek részt közvetlenül az ellenségeskedésekben.” (részlet a **Fakultatív Jegyzőkönyvből**)*

Az elmúlt években **egyre nagyobb hangsúlyt kap a fiatalok hazafias nevelése**, melynek egyértelműen kommunikált célja a nemzet védelmi képességeinek

fenntartásával és fejlesztésével kapcsolatos feladatok elősegítése, illetve a toborzás, a katonai utánpótlás biztosítása.

„A haza védelme szent dolog, amelyet tovább kell adni a következő nemzedékeknek.”

Forrás

Honvédsuli Kadét
Lövész Klub gyer-
ekeknek valódi
fegyverekkel.

Kép forrása

„A Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program középpontjában a katona, az ő felszerelése, kiképzése, életpályája és körülményei állnak. A hazafias nevelés, a kadétprogram, az önkéntes tartalékos rendszer és a Honvédelmi Sportszövetségek mind a társadalmi elismertség és beágyazottság növelésére és az utánpótlás kinevelésére szolgálnak.”

Forrás

Gyermekjogi szempontból ezek a narratívák aggályosak, különösen, mert a **kadétverseny**eken valódi fegyvereket adnak a gyerekek kezébe, és olyan feladatokat kell teljesíteniük, amelyek komoly fizikai állóképességet igényelnek.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának **Záró észrevételei** is felhívták az állam figyelmét arra, hogy a gyerekek katonai kiképzésének, illetve a Honvédsuli Kadét Programnak⁶⁵ meg kell felelnie a **Fakultatív Jegyzőkönyv**ben foglaltaknak.

65. A **Honvédsuli** Kadét Programról a **2018-as jelentésünkben** írtunk. A Honvédsuli alapvető célja (saját meghatározása szerint), hogy a gyerekek már általános iskolás korban megértsék, hogy „a honvédelem nemzeti létünk egyik alapja”. A hazafias és honvédelmi nevelésen belül kiemelt figyelmet fordítanak a honvédelemhez köthető sportok népszerűsítésére, a katonai hagyományörzésre, valamint a hadisírgondozásra.

FAKULTATÍV JEGYZŐKÖNYV A GYERMEKEK ELLENI SZEXUÁLIS VISSZAÉLÉSRŐL

Gyermekkereskedelem

*„A részes államok a jelen Jegyzőkönyv előírásainak megfelelően megtiltják a gyermekek eladását, a gyermekprostitúciót és a gyermekpornográfiát.”
(részlet a **Fakultatív Jegyzőkönyvből**)*

A prostitúcióban érintett gyermekek helyzetében **történtek pozitív változásra mutató jelek**, de 2019-ben a helyzetük egyelőre változatlan. A prostitúció gyermekkorú áldozatait továbbra is szabálysértőnek és elkövetőnek tekinti az igazságszolgáltatás, az áldozattá vált gyerekek védett szálláshelye még nem teljesen megoldott. Nem hivatalosan az Esztergomi Gyermekotthon lett kijelölve, akik befogadnak prostitúcióban

érintett gyerekeket, azonban várólista alapján működnek, amelyre az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság (OGYSZB) javaslata alapján lehet felkerülni.

Gyerekek továbbra is hivatalosan csak a szüleik révén kerülhetnek be az emberkereskedelem áldozatai számára létrehozott védett szálláshelyekre.

A kormány 2019-ben elfogadta azt a törvényjavaslatot, amely **az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében fogalmazott meg törvénymódosítási javaslatokat.**⁶⁶

mányolása elleni fellépés érdekében fogalmazott meg törvénymódosítási javaslatokat.⁶⁶

„A Javaslat célja a fiatalok személyek megóvása a szexuális kizsákmányolással szemben. (...) A módosítás új büntethetőséget kizáró okként szabályozza, ha a szexuális szolgáltatás nyújtására felajánlkozó személy az elkövetéskor a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A Javaslat értelmében az emberkereskedelem feltételezett áldozatává vált gyermek – mely fogalmi körbe a prostitúcióval érintett gyermek is beletartozik – speciális ellátási szükségletű gyermeknek minősül.”

Forrás

A **potenciális gyerekáldozat azonosítása Magyarországon még mindig alacsony**, míg az Európai Unióban jóval magasabb. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) **2019-es jelentése** szerint a regisztrált emberkereskedelmi áldozatok közel egynegyede (23%-a) gyerek, és azon belül is a regisztrált gyermekkereskedelmi áldozatok többsége magyar volt 2015-2016-ban (1310 gyerekből 647 magyar).

A már korábban említett törvényjavaslat a Szabálysértési törvény vonatkozásában is javasolt változtatást, **Tiltott prostitúció tényállásában (172. §) nem lesznek büntethetők a gyerekek**. A szabálysértési törvény másik vonatkozó tényállásának (184. §: Szexuális szolgáltatásra való felhívás tilalma) esetére nem vonatkozik a gyerekek büntethetőségének tilalma. 2019-ben helyszíni bírsággal büntettek egy fiatalkorút emiatt, míg előtte utójára 2017-ben szankcionáltak kiskorút ezen szabálysértésért.

Szintén pozitív változás a Legfőbb Ügyészség korábbi, 2018-as állásfoglalása, melyről már az előző évi jelentésünkben is írtunk. Ennek értelmében az **Ügyészség felülvizsgálja a prostitúcióval kapcsolatos bűncselekményeket, és azokat emberkereskedelemmé minősíti akkor, ha a kerítést kiskorú sérelmére követték el**.

A bűnügyi statisztikában ezen intézkedés jelei még nem láthatók, 2019-ben 19 (lány) gyerek volt Emberkereskedelem bűncselekmény (Btk., 192. §) sértettje (2018-ban ez a szám 1 fő volt), bár fontos azt is megemlíteni, hogy 12 gyereket ebből Magyarországon kívül azonosítottak áldozatként. Megvizsgáltuk a Kerítésre (Btk., 200. §) vonatkozó adatokat is: 2019-ben 15 gyereket (12 lány, 3 fiú) azonosítottak kerítés áldozataként (2018-ban Kerítés bűncselekményének 13 gyermekkorú sértettje volt). Az ENyÜBS adatai szerint 2019-ben szexuális kizsákmányolás típusú bűncselekményeknek⁶⁷ 249 gyermekkorú (217 lány) sértettjét regisztrálták. Munka céljából 3 gyereket zsákmányoltak ki (3 fiú).

A kormány új emberkereskedelmi nemzeti stratégiát készített a 2020–2023 közötti időszakra vonatkozóan, amely 2020. február 1-én lépett hatályba, és amelynek kiemelt stratégiai célkitűzései között szerepel az emberkereskedelem gyerekáldozatainak ellátása, az emberkereskedelem megelőzése.

66. A 2020 márciusában kihirdetett törvény 2020 júliusától hatályos, amelynek értelmében speciális gyermekotthonok lesznek kijelölve max. 60 napig az emberkereskedelem feltételezett áldozatává lett gyerekek védelmére. Az azonosított gyerekáldozatokat a rendőrök az országos gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményének hiányában általános védelmi intézkedésük keretében is elvihetik az otthonba.

67. Gyermekpornográfia, Gyermekprostitúció kihasználása, Kerítés, Kitarthatóság, Szexuális kényszerítés

GYERMEKJOGI JELENTÉS 2019
Készítette a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

Szerzők: Balogh Karolina
Gyurkó Szilvia
Jánoskúti Boglárka
Németh Barbara
Sánta Nóra
Stáhly Katalin
Varga Aida
Varga Felícia
Vaskuti Gergely

Szerkesztő: Fodor Bernadett

Design: Hitka Viktória

Tördelés: Sánta Dániel

Köszönjük a jelentés elkészítéséhez nyújtott szakmai segítséget a következő szakembereknek:
Darvas Ágnes, Katonáné Pehr Erika, Láposy Attila, Lux Ágnes, Makai Éva, Mérő Veronika,
Sebhelyi Viktória. Köszönjük továbbá a Gyermekjogi Civil Koalíció tagjainak támogatását.

www.hintalovon.hu

info@hintalovon.hu

© Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány, 2020

A Hintalovon Alapítvány a Flamand Kormány, valamint a Porticus támogatásának és az International Juvenile Justice Organization (IJJO), a Defence Child International (DCI), az Európa Tanács, valamint az ECPAT Austria partneri támogatásának köszönhetően a 2017. évi LXXVI. törvény 2. §-a értelmében külföldről támogatott szervezetnek minősül.